

MİMAR SİNAN

5. Mimar Sinan L. nın 15 Yıllık Çalışmaları Tayfur TARHAN
16. İnsanoğlunun Düşünsel Evrimde Eriştiği Doruklar Cevad Memduh ALTAR
25. İçimizdeki Levhlmahfuz II Naki Cevad AKKERMAN
37. Evrenin ve İnsanın Yaratılışı Hakkında Bilimsel Gerçekler II Faruk ERENGÜL
49. Şiirler II Kemal KAPLANCALI
55. M. İukta Çeşitli Görüş ve Uygulamalar Macit ERBUDAK
59. H A. Efsanesi Yazan: G. Draffen of Newington
63. Olayların İçinden Derleyen: Şahir ERMAN
67. Localardan Haberler Mimar Sinan
72. Aramızdan Ayrılanlar Mimar Sinan

MİMAR SİNAN

**Gevşemeyin, endişe etmeyin. İncancınız
sağlamsa, mutlaka başaracaksınız.**

Şânı Yüce Kur'an, S. III. 139

Kapak kompozisyonu : ŞİNASİ BARUTÇU
YENİLİK BASIMEVİ — TİPO — OPSET
Tel : 43 55 72 * İSTANBUL — 1981

MİMAR SİNAN

**Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locasının
tarihî, çağdaş ve gerçekçi açıdan
araştırma ve yayın organıdır.**

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına
imtiyaz sahibi : Cavit YENİCİOĞLU

Yazı İşlerini fiilen idare eden : T. Zihni TARHAN

**DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.
ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR. PARA İLE SATILMAZ**

1981 Nuruziye Sokağı 25, Beyoğlu, Tel : 49 47 53 SAYI : 39

5. Mimar Sinan L. nin 15 Yıllık Çalışmaları Tayfur TARHAN
16. İnsanoğlunun Düşünsel Evrimde Eriştği Doruklar Cevad Memduh ALTAR
25. İçimizdeki Levhinahfuz II Nakî Cevad AKKERMAN
37. Evrenin ve İnsanın Yaratılışı Hakkında Bilimsel Gerçekler II Faruk ERENGÜL
49. Şiirler II Kemal KAPLANCALI
55. M. İ. İ. İ. Çeşitli Görüş ve Uygulamalar Macit ERBUDAK
59. H A. Efsanesi Yazar: G. Draffen of Newington
Derleyen: Mişel MARGULİES
63. Olayların İçinden Derleyen: Şahir ERMAN
67. Localardan Haberler Mimar Sinan
72. Aramızdan Ayrılanlar Mimar Sinan

ATATÜRK'ü evrenselleştiren

**en önemli görüş onun insan sevgisi
ve insanlık ülküsüdür.**

Devlet Başkanı
Orgeneral KENAN EVREN

(5 Ocak 1981 tarihindeki ATATÜRK YILI'nı açış konuşmasından)

MİMAR SİNAN Muh.·. Lo.·. sınıfı

Onbeş yıllık faaliyetleri (*)

Tayfur TARHAN

Onbeş yaşındaki Lo. sınıfının faaliyetlerinden bahsetmezden önce, bir an için olsun geriye bakarak araştırmacı olan vasfı itibarıyla, kendi kuruluşuna kısaca göz atmamızda fayda vardır.

Türkiye Büyük Locası Umumî Heyetinin 17 Nisan 1963 tarihindeki toplantısında zamanın Bü. Kâ.'i Nafiz EKEMEN K. tarafından verilen takrirlerden birinde, «Türkiye Bü. Lo. sınıfı idaresi altında masonik tedrisât Locası kurulması» önerilmiştir.

28 Nisan 1963 tarihinde toplanan Büyük Daimî Heyet, o tarihte câri Anayasa hükmü uyarınca, «Masonik Alanda İlmî Araştırmalar Komitesi»ne :

Cevad Memduh ALTAR
Velit İSFENDİYAR
Necdet EGERAN
Macit ERBUDAK
Hulusi SELEK ve
Sacit ÖNCEL

K.'leri seçmiştir.

(*) Mimar Sinan Muh. Lo. sınıfının 24 Ocak 1981 tarihindeki toplantısına sunulan tebliğdir.

Bü. Dâ. He.'in 27 Ekim 1963 tarihindeki toplantısında, zamanın Bü. Üs. Kaymakamı Enver Necdet EGERAN, «araştırma ve tedrisat L. ları hakkında Cevad Memduh ALTAR ve diğer birâderlerle çalıştıklarını, dost obediyanlardan bu hususta malzeme istediklerini ve bu konu hakkında neticeyi ayrıca bildireceğini» ifade etmiştir.

Yine Bü. Dâ. He.'in 19 Ocak 1964 tarihindeki toplantısında: «Araştırma L. sınıfın statüsünü hazırlamak için Almanya ve İskoçya Bü. L. larındaki emsâlinin statülerini incelemek iktiza ettiği bildirilmekle, bu hususların bahsi geçen Bü. L. lardan istenmesine oy birliği ile karar verilmiş ve gelecek cevaplara göre bir statü hazırlamak üzere Necdet EGERAN, Nafiz EKEMEN, Cevad Memduh ALTAR, Velit İSFEN-DİYAR ve Faiz POROY B.'ler tavzif olunmuştur.»

Bü. L. Umumî Heyetinin 18 Nisan 1964 tarihindeki toplantısında okunan Bü. Dâ. He.'in 1963 senesi faaliyet raporunda, «Bü. Lo. idaresinde masonik tedrisat Lo. ları kurulması başlığı altında aynen şöyle denilmiştir :

«Konunun, ilk nazarda zannedildiği kadar basit olmadığını, bu yoldaki çalışmalara başladıktan sonra anlamış bulunuyoruz.»

«Dost obediyanlardan getirttiğimiz bilgiler, gerekli programın hazırlanmasına kâfi değildir; muhtaç olduğumuz daha bazı «donné» leri elde ettikten sonra bu Locaların çalışma programları hazırlanacaktır. Fakat mesele sâdece programların hazırlanması ile bitmemekte, devam mecburiyetini tahmil ettiği - ve bu vecibelere riayet etmeyenler hakkında bazı müeyyideler icap ettirdiği - için, konu aynı zamanda «Mevzuatımızla» da ilgili bir mahiyet almaktadır. Meseleyi derinliğine ve etraflıca inceledikten sonra Yüksek Heyetinize arzedeceğimiz tabiidir.»

«Tedrisat Locaları ile birlikte, Büyük Daimî Heyetimiz, bütün muntazam obediyanlarda mevcut, ve bizde her nedense şimdiye kadar ihmale uğramış, «Araştırma-Quatuor Coronati» Locaları konusunu da ele almış bulunmaktadır. Filhakika İstanbul vadisindeki bazı Kardeşlerimiz, sırf şahsî initiative'leri ile, uyku halinde bulunan Localarımızdan kalan evrak ve kayıtları büsbütün kaybolmaktan kurtarmak çabasıındadırlar. Bu gayretleri takdire şâyândır. Fakat Quatuor Coronati Locaları, mensup oldukları obediyanın tarihini araştırmakla beraber, ilmî metodlar dahilinde, operatif Masonluğun dışında kalıp

bu Masonluğa tesir etmiş fikir cereyanlarını, bunlara ait tarihî olayları ve belgeleri derlemek, değerlendirmek ve yayınlamakla da iştigal etmektedirler.»

«Yurdumuzda ve sosyal bünyemizde halâ izlerine tesadüf ettiğimiz olaylar ve kurallar mevcuttur ki; bunların masonluk ideolojisine tesir etmemiş olmalarına imkân yoktur. Bazı garplı obedyanslar bu konular üzerine eğilmiş ve meseleleri mânâlandırmak gayretine girmiş bulunmaktadır: İşte, kurmağa muvaffak olduğumuz takdirde, Türkiye Büyük Locasına mensup Quatuor Coronati Locası bu baha biçilmez bilgileri insanlık âleminin hizmetine sermek şerefini kazanmış olacaktır.»

Bunu müteakip, Bü. Dâ. He.'in 21 Haziran 1964'deki toplantısında: «kurulacak Araştırma Locası için gerekli malzemeyi göndermesi rica edilen İskoçya Bü. Lo. sıندان gelen levha okunmuş; gerekli teşekkür cevabının verildiğine bilgi edinildikten sonra, konuyu inceleyip gelecek oturumuna kadar bir program hazırlamak hususu ile Bü. Üs. Kaymakamı Necdet EGERAN ve Bü. I. Muhakkik Cevad Memduh ALTAR B.'ler vazifelendirilmişlerdir.»

Bü. Da. He.'in 1 Kasım 1964 tarihindeki toplantısında: «Bü. Üs. Kaymakamı Necdet EGERAN ve Bü. I. Muhk. Cevad Memduh ALTAR B.'lerin hazırladıkları Araştırma ve Eğitim L. ları hakkındaki notlar üzerinde görüşülmüş; Hulusi SELEK, Sacit ÖNCEL, Halit ARPAÇ B.'ler düşündüklerini söylemişler; bu izâhatın ışığı altında bir statü tasarısının Necdet EGERAN ve Cevad Memduh ALTAR B.'ler tarafından hazırlanmasına, ve teksir edilerek gelecek toplantı gündemine alınmasına oybirliği ile karar verilmiştir.»

Bü. Dâ. He.'in 10 Ocak 1965 tarihindeki celsesinde: «Cevad Memduh ALTAR B.'in Enver Necdet EGERAN B.'le birlihte hazırladıkları Araştırma ve Öğretim Lo. sı Yönetmelik tasarısının teksiri ile Bü. Dâ. He.'in müteakip toplantısında müzakere edilmesine oybirliği ile karar verilmiştir.»

Zamanın Bü. I. Muhakkiki olan Cevad Memduh ALTAR K., zamanın Bü. Üs. Kaymakamı Necdet EGERAN K. ile birlikte gözden geçirdikleri «Araştırma Locası Yönetmeliği, tasarısını, 8 Mart 1965 tarihli mektubuna ekli olarak, 14 Mart 1965 günü toplanacak Bü. Dâ. He.'in gündemine alınması teklifi ile, zamanın Bü. Kâ.'i Nafiz EKEMEN'e göndermiştir.

14 Mart 1965 günü toplanan B . D . He. te: «Araştırma Koleji - Quatuor, Coronati Lo. sı hakkında Cevad Memduh ALTAR B.'in hazırladığı tasarı okunduktan ve Sacit ÖNCEL ile Nuri PERE B.'lerin m taleaları dinledikten sonra, bu m taleaların ışığı altında, proje üzerinde gerekli t dilleri yapmaları bu K. lerimizden rica edilmiş ve getirilecek metnin senelik raporla birlikte bastırılarak Umumî Heyetin tetkik ve tasvibine sunulmasına oybirliği ile karar vermiştir.»

Bu tasarı, B . L. Umumî Heyetinin 2 Mayıs 1965 tarihindeki toplantısı gündeminde «Araştırma Koleji -Quatuor Coronati- tüzüğünün müzakeresi» şeklinde yer almıştır.

Yapılan müzakerede, Fikret  ELT K  K.'in, bu nevi araştırma teşekküllerine Koleji veya Enstitü değil, Loca denildiği ve B . Lo. dan patent (berat) ve numara aldıkları yolundaki noktai nazarına Cevad Memduh ALTAR K.'in de katılıp, statünün ona göre tamamlanarak gereğinin yapılmasını önermesi üzerine, «ismini tâyin etmek yetkisi de dahil olmak üzere Araştırma Locasına ait Tüzüğün dilediği şekilde t dili ile y r rl ge konması için Büyük Dami  Heyete yetki verilmesi» kararına varılmıştır.

B . D . He.'in 6 Haziran 1965 tarihindeki toplantısında «Dergi» konusu da ele alınmış ve bu işin Quatuor Coronati Locası  alışmaları ile muvaz  olarak yürütülmesi gereği kararlaştırılmıştır.

B . D . He.'in 22 Ağustos 1965 tarihli tersimatında, L. mızın İ  Yönetmeliği konusunda aynen şöyle denilmiştir :

«Araştırma Locası Tüzük tasarısının müzakeresine geçildi. Fikret  ELT K  B. hazırladığı metni okudu. Cevad Memduh B. ilk metni kendisi hazırlamış olduğu için ilk s z n kendisine verilmesini rica etti ve Fikret  ELT K  B.'i hazırladığı eserden dolayı tebrik etti.»

«43 numara ile Mimar Sinan Araştırma Locası - Quatuor Coronati-nin kurulmasına, hazırlanan metnin teksirine ve tamimine oybirliği ile karar verildi.»

L. mızın ilk toplantısı, zamanın B . K .i Nafiz EKEMEN K.'in, B . D . He. tarafından seçilen kurucu K. lere ilettiği zamanın P. S. B .  s.'i Hayrullah  RS K.'in d veti  zerine, 15 Ocak 1966 tarihinde, İstanbul, Beyoğlu, Nuruziya Sokağı No. 25'de yapılmıştır.

Kurucu üyelerden Hayrullah ÖRS, Fikret ÇELTİKÇİ, Cevad Memduh ALTAR, Macit ERBUDAK, Şevki KAYAMAN ve Necip ALSAN K.'ler bu ilk toplantıda hazır bulunmuşlar, Naki Cevat AKKERMANN, Orhan ALSAÇ ve Raşit TEMEL K.'ler mazeretlerini bildirmişler, Cemil SENA K. ise istifâ etmiştir.

Bu vesile ile, L.' mızın kurulmasına önayak olan K. lerimizi ve kurucularını şükranla yâdederiz.

Türkiye Büyük Locası Umumî Heyetini 22, 23 ve 24 Nisan 1966 günleri toplanmaya çağırAN dâvetiyenin altındaki notta aynen şöyle denilmiştir: «not: 24 Nisan 1966 tarihli toplantıdan sonra MİMAR SİNAN Muhterem Locasının ilk umumî heyet toplantısı yapılacaktır.»

Bu 24 Nisan 1966 tarihindeki toplantıda 9'u kurucu olmak üzere, mevcut 12 aslî üyeden 9'u hazır bulunmuştur (1 kurucu ve 2 müteahap üye mazeretli idi).

L. mızın tarihini yazmak isteyecek olan K. lerimiz, zikri geçen belgelerden faydalanabileceklerdir.

L. mızın onuncu kuruluş yıldönümünü kutlama toplantısının yapıldığı 2 Mayıs 1975 tarihinde, matrikül sayısı (5 Muhabir Üye dahil) 55 iken, çeşitli ayrılma sebepleri dolayısıyla, mevcut üye sayısı 34 idi ve bunlardan 15'i toplantıda hazır bulunmuşlardı (bu aslî ve muhabir üyelerimizin isimleri Dergimizin 17 inci sayısında neşredilmiştir).

O tarihteki L. mız aslî ve muhabir üyelerinin matrikül sıra numarası itibariyle listesi şöyle idi :

Sıra No.su	Matrikül No.su	Adı ve Soyadı
1	1	Naki Cevat AKKERMANN (Kurucu)
2	2	Orhan ALSAÇ (Kurucu)
3	4	Cevad Memduh ALTAR (Kurucu)
4	5	Fikret ÇELTİKÇİ (Kurucu)
5	6	Macit ERBURAK (Kurucu)
6	8	Hayrullah ÖRS (Kurucu)
7	9/1	Şinasi BARUTÇU
8	10	Raşit TEMEL (Kurucu)

9	11	Enver Ziya KARAL
10	13	Mukbil GÖKDOĞAN
11	16	Nafiz EKEMEN
12	17	Ziya UMUR
13	19	Yomtov GARTİ (Muhabir Üye)
14	20	Albert ARDİTTİ
15	21	Nüvit OSMAY (Muhabir Üye)
16	24	Tayfur TARHAN
17	25	Rıfat İNSEL (Muhabir Üye)
18	29	İsmail Hüsrev TÖKİN
19	31	Reşat ATABEK
20	33	Ertuğrul Kemal EYÜBOĞLU
21	35	Sadi ARAL
22	41	Hüsnü GÖKSEL
23	43	Abdurrahman ERGİNSOY
24	44	Suha UMUR
25	46	Ulu SUNGU (Muhabir Üye)
26	47	Ahmet ÖRS (Muhabir Üye)
27	48	Faiz POROY
28	49	Sedat NASSİ
29	50	Salomon SORYANO
30	51	Nevzat ÖKE
31	52	Orhan ALPYÖRÜK
32	53	Davut YERŞENLİ
33	54	M. Fuat AKEV
34	55	Sahir ERMAN

Son beş yıl içinde, Muhabir Üye Ahmet ÖRS K.'in 47 matrikül numarası ile aslî üyeliğe kabulü ile, Mişel MARGULİES, Fuat GÖKSEL, Sadedtin OZİL, Doğan GÜVENÇ ve H. İbrahim GÖKTÜRK K.'lerin aslî üyeliğe seçilmeleri, **Ali DORUK K.**'in de muhabir üyeliğe seçilmesi (11.12.1979 da Câmiamızdan ayrılmıştır.) suretiyle, matrikül sayısı 6 artışla 61'e yükselmişken, üye mevcudu, 5 artış ve 6 eksilişle, 33'e düşmüştür.

Bü. Lo. mızın 11 Nisan 1975 tarihli ve 02875 sayılı tamimine istinaden, Ankara, İstanbul ve İzmir vadilerindeki Lo. lardan birer Loca Muhabiri seçerek bildirmeleri istenmiş, ancak Ankara Vadisindeki 15 L. dan 4'ü, İstanbul Vadisindeki 30 L.'dan 9'u, İzmir Vadisindeki 8 Lo.'

dan da 4'ü muhabir adı bildirmiştir; böylece 37 L. konuya ilgi göstermemiş, ilgi gösteren L. lardan da sadece DELTA L. sınıfı muhabiri Günen İPEKÇİ K. toplantılarımıza devamlı olarak katılmış, DEVRİM Locasından Enis ECER, BİLGİ L. sınıfından Halil İbrahim GÖKTÜRK ve HÜRRİYET L. sınıfından Nâzım Kemâl YALGIN K. leri, nâdiren de olsa toplantılarımızda görmek mümkün olmuştur. Hemen ilâve edelim ki, «Loca Muhabirliği» görevinin önemi L. larımıza henüz gereği gibi benimsetilememiştir.

L. mızın Üs. Muh. liğini sırasıyla şu K.'ler deruhte etmişlerdir :

Sene	Ad ve Soyadı
1966	Hayrullah ÖRS
1967	» »
1968	» »
1969	» »
1970	Cevad Memduh ALTAR
1971	» » »
1972	» » »
1973	Hayrullah ÖRS
1974	» »
1975	Mukbil GÖKDOĞAN
1976	Sahir ERMAN
1977	» »
1978	» »
1979	» »
1980	Suha UMUR

1975-1980 döneminde Ebedi Meşrika intikal eden kurucu üyelerimizden P. S. B. Üs. Hayrullah ÖRS (6.10.1977) ile aslî üyelerimizden P. S. B. Üs. Nafiz EKEMEN (6.9.1979) K.'leri, yine aslî üyelerimizden Salomon SORYANO K.'i ve daha önceki yıllarda aramızdan ayrılmış olup, L. mıza emekleri geçmiş olan K. lerimizi tâzimle ve şükranla anıyoruz.

L. mızın kuruluşundan sonra geçen oy yıllık faaliyet döneminde kaydettiği inkişaf, Fikret ÇELTİKÇİ K. imizin 2 Mayıs 1975 tarihindeki kutlama toplantısında yaptığı konuşma ile açıklanmıştır.

ÇELTİKÇİ K. imiz, MİMAR SİNAN Dedgisinin 17 inci sayısında yayınlanmış bulunan bu konuşmasında, ezcümle: L. mızın, maksat ve gayeleri ile ilgili çalışmalarını uzun yıllar sürdürebilmek gibi güç bir işi başarabilmiş nadir müesseselerden biri olduğunu tebârüz ettirdikten sonra, örnek aldığı Quatuor Coronati L. sı gibi bir faaliyet gösterebilmekten - çeşitli sebeplerle - henüz uzak bulunduğuna; bununla beraber, ilk on yıllık devrede yapılabilen çalışmaların bir bakıma bizim için tecrübe ve alışma devresi olarak kabul edilebileceğine, bundan sonraki dönemlerde, gerek aslî üyelerimizin, gerek bütün L. larımızın bilgili, hevesli ve araştırmacı K. lerimizin çalışmalarımıza gönüllü olarak katılmalarını aramanın ve teşvik etmenin görevimiz olması gerektiğine; 1909'dan bu yana geçen dönemleri, daha fazla gecikmeden, incelemelerimiz arasına almamız lâzım geldiğine işaret etmiştir.

Biz bu defa L. mızın 1975 Mayıs ile 1980 Haziranı arasına rastlayan bu son beş yıllık faaliyetlerine temas etmek istiyoruz.

Esas itibariyle masonik araştırmalar yapmak üzere kurulmuş bulunan L. mızın görevleri arasında, Franmasonluk tarihinin ve özellikle Türkiye'deki Masonluk tarihinin de önemli yer işgal ettiği şüphesizdir. Bu alandaki çalışmaların hızlandırılmasına 1976 Nisanından itibaren gayret sarfedilmiş ve L. mızın 24 Temmuz 1976 tarihindeki toplantısında, Türkiye'de Masonluk Tarihi'nin 1956-1966 dönemine ait araştırmayı yapmak üzere, zamanın P. S. B. Üs.'ü Nafiz EKEMEN'in başkanlığında, Mukbil BÖGDOĞAN, Orhan ALPYÖRÜK ve Suha UMUR K.'lerden müteşekkil bir ekip kurulmuştur. EKEMEN K., bu on yıllık dönemin içine rastlayan 1965 olaylarına ait 150 belgeyi L. mızın 8 Ekim 1977 tarihindeki toplantısına getirmiş ve Memleketimizde muntazam masonluğun teessüsünde önemli bir merhaleyi canlandıran bu belegeler, herhangi bir tefsire gidilmeksizin, «ARŞİVİMİZ İÇİNDE 1965 OLAYLARI» adı altında, kronolojik olarak ,20 Nisan 1978 tarihinde neşredilmiştir. Böylece, P. S. B. Üs. Nafiz EKEMEN'in bu kitabın başında P. S. B. Üs. Hayrullah ÖRS'e atfen - belirttiği gibi, Türk Mason tarihinde dönüm noktası teşkil eden bir olay, hiç bir fikir ve mütalââ ilâve edilmeksizin, bugünkü ve yarınki kuşaklara tam bilgi vermek üzere intikal ettirilmiş olmaktadır.

L. mızın 7 Temmuz 1978 tarihindeki celsesinde, Suha UMUR K. imiz Türkiye Büyük Locasının kuruluşu ile ilgili olarak, 1956 öncesinden

1956 ya kadar olan belegeleri derleyebileceğini, ancak bu belgeler büyük hacim ifade ettiğinden, hangierinin öncelikle neşredileceğinin tesbiti için bir ekip çalışması yapılması gerekeceğini bildirmiştir.

Ziya UMUR K. imizin 31 Mart 1979 tarihindeki celsede verdiği «UYA-NIŞTAN 1956 ya kadar masonik tarihimizle ilgili belgeler» konulu tebliği üzerine, Daimî Heyet, Büyük Mahfil ve Gran Loj'a ait Genel Kurul zabıtlarının öncelikle neşrine ve bunun için keyfiyetin Bü. Lo. nın muvafakatine sunulmasına karar verilmiştir. Bu hususta Ziya UMUR K. tarafından hazırlanan rapor, Bü. Görevliler Kurulunun 8 Eylül 1979 tarihindeki toplantısına sunulmuş ve bahse konu belgelerin perderpey neşredilmesinin kararlaştırıldığına dair Bü. Sek. liğın 10 Eylül 1979 tarihli yazısı, L. mızın 29 Eylül tarihindeki celsesinde okunmuştur. Bu vesile ile de Bü. L. mıza sonsuz teşekkürlerimizi sunarlar.

Suha UMUR K. imiz, yaptığı araştırma sonucunda, 1951-1956 yılları arasındaki Daimî Heyet, Büyük Mahfil ve Gran Loj'un kuruluş ve ortadan kalkış tarih ve tarzlarını tesbit edebildiğini ve böylece bunlara ait belgeleri tasnif etme imkânının hâsıl olduğunu L. mızın 22 Mart 1980 tarihindeki celsesinde ifade etmiştir.

L. mızın 22 Aralık 1979 tarihindeki toplantısında, Fikret ÇELTİKÇİ K.'imiz, üzerinde 10-15 senedir çalıştığı «Mason Tarihi»ni tamamladığını bildirmiş ve, 319 büyük daktilo sahifesi halinde L. mız Sekreterliğine tevdi ettiği bu eserin yayımlanması kararlaştırılmıştır. Eserin yakında tabedilmesi beklenmektedir.

Bu çalışmaların, tarihî araştırmalar yapacak olan K.'lere sağlam birer temel teşkil edeceğini ve Türkiye Masonluk tarihinin, yakın bir gelecekte, yazılabilir hâle geleceğini ümit etmekteyiz.

Türkiye Masonluk tarihini yazmak isteyecek olanlar, MİMAR SİNAN Dergimizin sahifeleri arasında da aydınlatıcı bilgiler bulabileceklerdir. Semboller ve diğer masonik konularda yapılan araştırmalara müteallik olarak, son beş yıllık dönemde 15 adet kadar ilginç yazı Dergimizde yer almıştır.

L. mızın ilk on yıllık faaliyet döneminde Dergimizin 16 sayısı çıkmış iken, bunu takip eden 5 yılda 36 ıncı sayısına erişilmiş olması, yılda 4 sayı çıkarılması esasının tahakkuk ettirilebildiğini göstermekle, sevindiricidir.

L. mızın 31 Mart 1979 tarihindeki toplantısında kararlaştırıldığı üzere, Dergimizin memleket dışına da gönderilmesine başlanmış ve bu dergilerin içerisine, yazıların İngilizce özetlerini ihtivâ eden ve istenildiği takdirde tam metin tercümelerinin gönderilebileceğini bildiren birer yaprak ilâve edilmiştir. Çeşitli memleketlerdeki K. lerden, bir çok yazı tercümesi istekleri gelmiştir. Bu isteklerin giderek çoğalması, Dergimizin memleket dışında rağbet gördüğünü belirtmekte ise de, L. mızı, sür'atle tercüme yaptırma zorunluğu gibi büyük bir müşkül ile karşı karşıya bırakmıştır. Bu arada, Arjantin'deki «SIMBOLO» dergisinin Sekreteri Julio L. FUENTENS K., memleketlerinde türkçe bilenlerin bulunduğunu bildirerek, Dergimizdeki yazılardan dilediklerini kendi dillerine çevirtmek için müsaade istemiş ve bu müsaade verilmiştir. Ancak, diğer bütün obediyanlardaki L. ların aynı tarzda hareket etmeleri mümkün olamayacağından, ücretli bir mütercimler ekibinin kurulması zarureti belirmiştir. Nitekim, son defa harice gönderilen nüshaların (37. sayı) içerisine ilâve edilen yaprakta, tercümelerin, dergi sahifesi başına, 3 \$ karşılığında yapılacağı bildirilmiştir. Bu itibarla, yabancı dil bilgileri kuvvetli olan K. lerimizin yardım ellerini uzatmalarına âcil ihtiyacımız vardır.

Sahir ERMAN K. imizin İngilizce orijinal metninden dilimize çevirdiği «REGIUS»ün Dergimizin 4 no. lu yayını olarak 1977 yılında neşredilmesiyle, Masonluğun en eski belgesinin muhtevası okurlarımıza kazandırılmış oldu.

MİMAR SİNAN Dergisi, yayınladığı Bü. Üs. Mesajları ve masonik haberlerle, Bü. Lo. mızın yayın organı olma vasfını idâme ettirmekte; araştırmalara ayırdığı bölümü ile L. mızın ana faaliyetini aksettirmeye çalışmakta; felsefeye, sosyolojiye, masonik esaslarla incelemelere ve ünlü masonlara ayırdığı. bölümleriyle de eğitici bir rol oynama hedefini gütmektedir.

Bu vesile ile, İç Yönetmeliğimizde gösterilen hedefe ulaşma yolundaki gayretlere sözleriyle, yazılarıyla, ya da davranışlarıyla katkıda bulunan, L. mız mensubu olan ve olmayan bütün K. lerimize son derece müteşekkirdik olduğumuzu belirtmek isteriz.

Bü. Lo. mızın büro işleri yanında, L. mızın ve Dergimizin muhasebe ve muhabere işlerini de yürütenlere ve ayrıca iç hizmetlerde çalışanlara (eski tabiri ile «hâdim birader ve hemşirelere») de teşekkürü borç biliriz.

Pek tabiidir ki, ham taşı yontan K. ler olarak, Dergimizin kalitesini daha iyiye götürme yolundaki gayretlerimizi devam ettireceğiz.

Çalışmalarını örnek ittihaz ettiğimiz Quatuor Coronati L. sınıfı kuruluşundan bu yana olan neşriyatını ihtiva eden 89 ciltlik koleksiyonun İngiltere B. L. sınıfından getirtilerek, B. L. sınıfı kitaplağına konulmuş olması dolayisiyle de B. L. sınıfına teşekkürlerimizi arzederiz. Bu külliyyat, masonik araştırmaları ile ün yapmış bir L. sınıfının çalışmaları ve neşriyatı hakkında fikir sahibi olmamızı sağlayacak ve L. sınıfı çalışmalarının yönlendirilmesinde bizlere ışık tutacaktır.

L. sınıfının bu son beş yıllık faaliyet döneminde ilerlemeler kaydedildiği görülmekle beraber, Fikret ÇELTİKÇİ K. sınıfının ilk 10 yıllık faaliyet dönemi sonunda söylediği şu sözleri, aradan beş yıl geçtikten sonra da tekrarlamak durumundayız :

«L. sınıfının yaptığı işler ne kadar tatminkâr olmaktan uzak olsa da, yine de fazla küçümsenemez.»

«Gerek aslî üyelerimizin, gerek bütün L. sınıfımızdaki bilgili, hevesli ve araştırmacı K. sınıfımızın çalışmalarımıza gönüllü olarak katılmalarını aramamız ve teşvik etmemiz bir görev olmalıdır.»

«1909'dan bu yana geçen günleri yaşamış olan K. lerden bugün hâlâ aramızda olanlar vardır. Onların bildiklerini, belirli bir plan dahilinde toplamamız ve arşivlerimize birer not halinde yerleştirmemiz çok değerli bir çalışma olacaktır.»

L. sınıfının yirminci kuruluş yıldönümüne ve daha sonraki yıllarına, bugünkünden daha başarılı ve daha gelişmiş olarak ulaşılması için yapacağımız azimli çalışmalarda E. U. M. yardımcımız olsun.

İnsanoğlunun Düşünsel Evrimde Eriştiği Doruklar

Cevad Memduh ALTAR

«Devlet Armasını sem-
bolik bir insan başı olarak
temsil etmeli!»

Kemal ATATÜRK

Kişinin ve toplumun biçimlendi-
rilmesinde, bireysel evrimin kat-
kısı olağanüstü önem taşır; ve
bireyin toplum düzenini oluşturu-
madaki rolü de büyüktür. Ne
varki kişisel ya da toplumsal ey-
lemlerde, aklın, bazan da iki
karşıt anlayışa yolaçan etkinli-
ğini gözden uzak tutmamak ge-
rekir; bunların da genellikle

«olumluluk» ve «olumsuzluk»
davranışları olarak nitelendiril-
meleri gerekeceği doğaldır. Gö-
rülüyorki kişiye ve topluma yö-
nelik düşünce, anlayış ve yargı-
nın tek itici gücü olmanın niteli-
ğini taşıyan aklın, duygusal dü-
şünce ve aksiyonlara da güç ka-
zandırmadaki etkinliği önemli-
dir; sevgi ya da nefret, acıma ya

da acımasızlık türünden psiko-
lojik davranışlara bile yönvere-
bilmedeki katkısı inkâr edilemez
bir gerçektir. Yalnız bu gerçek,
kişi ve toplumdaki «olumluluk»
ya da «olumsuzluk» hallerinin
nereden kaynaklandığını açıkça
kanıtlayacak güçtedir.

Kişide ve toplumda her şeyden
önce «hoşgörü»ye yönelik iste-
ğin, olumlu davranışın, yani dü-
şünce evrimin en üstün örne-
ği olduğu genellikle benimsen-
miştir. Yalnız burada hoşgörü
(tolérance) ile, hatayı ve suçu
umursamamazlıktan gelen ih-
mâl (indulgence) türünden iki
karşıt davranışın, birbirinden ke-
sinlikle ayırt edilmesi gerekir.
Onun içindirki hoşgörü, her şey-
den önce insanın, kendi kişiliği-
ne olduğu kadar, başkalarına ve
toplum düzenine zarar verme-
yecek niteliğe sahip düşünce,
görüş, anlayış, yargılayış ve
davranışındaki başkalığı, sabır
ve tahammül ile karşılayabilme
halidir. Bu tür davranışlara kar-
şıt görüşlerin, cebir ve güce
başvurma gibi dogmatik yön-
temlere elatmadan, uygarca tar-
tışarak, inandırarak benimseti-
lebilmesi, yani düşünsel evrim-
de üstünlük düzeyine ulaşabil-
menin verdiği güvenle sindirile-
bilmesi olanaklarının araştırıl-
ması, ideâl bir tolérance örneği
olmanın niteliğini taşır.

İnsanoğlunun düşünsel gelişi-
miyle orantılı olarak değişik bi-
çimlerde yorumlanabilen hoş-
görü, bir başka ilginç anlayışa
göre de: «Kişinin hatasında,
başkalarının, hatta toplumun da
payı olduğu görüşünü benimsi-
yebilmenin felsefesidir.» O hal-
de kişi ve toplumdaki hoşgörü-
ye yönelik çabayı, akılsal ve
ruhsal evrimin en üstün örnek-
lerinden biri olarak nitelemek
yerinde olur.

İnsanoğluna hoşgörüü destek-
levip güçlendirmede yardımcı
olan psikolojik kanı faktörlerinin
en başında iyi, doğru ve güzel
gibi, ideâl estetiğe dayalı üç te-
mel-yargı yer almaktadır. Şurası
unutulmamalıdır ki, milâttan
yüzyıllarca önceki ve sonraki
Stoa filozoflarına (Zenon 350-
264 m. ö., Epiktet 50-138 m.s.)
göre, insanoğlunda doğuştan
var olduğu kabul edilen doğru-
yargı prosedürü, antik dönem-
lerden bu yana, Grek ve Roma
hukukunun olduğu kadar, din-
sel-, laik- ve çağdaş-pozitif-hu-
kukun bile temelini oluşturma
gücünden hiçbir şey kaybetme-
miştir. Bununla birlikte, insan-
oğlunda doğuştan var olduğu:
antik, dinsel, gücünün, bazan
da düşünsel evrimin gelişebil-
me yeteneğini kaybetmesi yü-
zünden moral arınmışlığı yitir-
me tehlikesinden kendini her
zaman koruyamamış olduğu

gerçeğinin de gözden uzak tutulmaması gerekir (!).

Aklın gelişimini gereğince sürdürebilme çabasına, olağanüstü nitelikte sahip bulunan büyük düşünürlerden bazılarının geniş ölçüde katkıları olmuştur. Nitekim insanoğlunun yanlış yola ayak basmasını önlemeye çalışan semavî-dinlerin kurucuları peygamberler ile, düşünüy, hayra yöneltmede başarılı olan mürşitler, hatta moral prosedürü, statik-ahlâktan dinamik-ahlâka dönüştürebilmenin gayretine kapılan bazı filozoflar, insanoğlunun mutluluğuna yönelik ilkelelerin çoğunda birbirlerine oldukça yaklaştırmışlardır. Ve böylece bin yıllar boyunca sürüp giden düşünsel çaba diyagramının ilk dilimleri, önce doğal olarak güçlü bir «Ahiret Kültürü» oluşturmuş, daha sonraki dilimler, aşağıdaki kısaca belirtilen bellibaşlı hareketlere sahne olmuştur, şöyle ki: salt-akla ön plânda yer vermiş olan filozof Immanuel Kant (1724-1804), dünya işlerine yönelik bir düşünce özen göstermiş, Ernst Haeckel (1834-1861) ve Friedrich Nietzsche (1844-1900) gibi düşünürler, dünyasal-laik bir felsefeyi oluşturmuşlar. filozof Rudolf Eucken (1846-1926), sadece dünyaya dönük bir felsefe ile yetinmemiş, daha çok ideâlist bir düşünüy benimsemiş, azçok dine bağlı metafizi-

zik bir görüşe yorumlarında yer vermiş; ve eninde sonunda düşünsel diyagram, çağdaş-laik-pozitivist bir felsefeyi de dilimleri arasına almaktan geri kalmamıştır. Böylece, düşünsel evrimin yüzyıllar boyunca ulaştığı değişik doruklardan her hangi birini kabul ya da red hali, bireyin akılsal plânda elde edebileceği yorum gücüne bağlı olmakta ve çeşitli düşün ayrılıkları arasında meydana gelen karşıt görüşlerin ortalaması ise kolay kolay bulunamamaktadır. Ne varki düşünsel evrimin önemine gereğince özen gösterebilen toplumlarda azçok ortak bir çizgiye yaklaşabilme eğilimi, ancak gölge-ışık kontrastlarının oluşturduğu kendine özgü bir görünümün içinde dengeli bir yaklaşıma dönüşebilmektedir.

Buraya kadar yapılan incelemelerden anlaşılmaktadır ki, tarihin akışı içinde vaki vakit bireysel inisiyatiflerle erişilebilen düşünsel evrim doruklarının, birbirlerini, kronolojik bir oluşum içinde tamamlayarak bir bütüne dönüşmeleri sözkonusu değildir. Bu durum karşısında, aklın evrimsel çabasında, insanoğlunun düşünme ve yargılama güçlerinden, çağdaş uygarlığın beklediği tek ortak ilke, günümüzde yalnız bilimin önderliğine tanınması gereken önceliklidir (!). Bu nedenle, cumhuriyetimizin ku-

rucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün, böylesine bir önceliği: «Hayatta en hakiki mürşit ilimdir!» ilkesiyle niteleyerek oluşturduğu kanı, ideâlist hatta realist düşünceye en uygun bir felsefedir; ve onun için Ata, akla üstünlük tanımış ve: «Gaye düşüncedir!» demiştir.

Semavî-dinlerin, yeni zamanlara özgü düşünsel evrimin bazı ünlü filozoflarını etkilemiş olduğu da bir gerçektir. Nitekim 17.-19. yüzyıllarda yaşamış ünlü düşünürlerden: René Descartes'a (1596-1650) olduğu kadar, Nicolas Malebranche (1638-1715), Serbati Rosmini (1797-1855) ve Vincenzo Gioberti (1801-1852) gibi filozoflara, Yeni-Kant'çılara (Neukantilismus), hatta Eduard von Hartmann'a (1842-1906) bile, Tanrı varlığını arama yolunda semavî-dinler yardımcı olmuşlardır.

Her şeyden önce imana (inanca) dayalı anlayışa öncelik tanıyan semavî-dinler, teori ve aksiyonda görüş ve anlayış ayrılıklarını içermelerine karşın, düşünsel yaşamın oluşturduğu doruklar arasında en büyük doruğu meydana getirmiş olmanın önemini taşımaktadırlar. Hatta düşünsel gelişimin öteki doruklarına, spekülâtif araştırmalarla katkıda bulunabilmenin gayretine düşen filozofların büyük bir kısmı, as-

lında semavî-dinler doruğu nüfusuna kayıtlı düşünürlerdir.

İnsanoğlunun düşünsel evrim çabası, daha başka inanç doruklarının meydana gelmelerine de olanak sağlamıştır. Örneğin, bin yıllar boyu uzak-doğu uluslarının akılsal ve ruhsal davranışlarına egemen olan çok sayıda inanç türleri gelip geçmiş; ama uzak-doğuda oluşan Brahma, Buddha (Buda) (550-480 m.ö.) inançları ile Konfüzius (551-478 m. ö. felsefesinin, insanoğlunun akılsal ve ruhsal gelişim çabasında önemle yer alan öğretiler oldukları şüphe götürmez bir gerçektir.

Akılsal ve ruhsal evrimin Tanrı varlığını araştırma çabasına, büyük düşünürlerin çoğu, çeşitli açılardan değinmişlerdir; ve yorumların tümünde, gerçek niteliğinde oluşan tek yaklaşım ise «sonsuzluk»'tur. Kaldı ki sonsuzluk kavramı üstünde eksiksiz birleşen düşünürler, insanın her şeyden önce uyumsuzluğun bunaltıcı baskısı altında, mutluluğun ve adaletin özlemini çekmenin, tutkusal davranışını, akılsal gelişime eş oranda arındırabilmenin gayreti içinde olduğu kanısını da paylaşmaktadırlar. Ve gene bu düşüncüler, akli geliştirme yolunda olgunlaşma gerçeğine inanmış kişilerin, duygusal yaşamlarını, ta-

nima, isteme, hatırlama türünden üç psikolojik temel üstünde işleyip zenginleştirebilmenin çabasına kapılmış olmaları gerekeceği üstünde de birleşmektedirler. Onlara göre, insanoğlunun hatırlama psikolojisini geliştirmesi, güncel bilincin de gelişip olgunlaşmasına olanak sağlamaktadır ki, kişinin büyük işlere başarıyla elkoyabilme isteği, sadece bu tür bir psikolojiden güç almaktadır; ve insanın «tanıma» (sevme, inanma) gücü ile «isteme» gücü ise, antik felsefenin de benimsemiş olduğu gibi, ruhsal yaşamı yücelten iki temel faktör olmanın niteliklerini taşımaktadırlar. Antik felsefenin «uyanıklık hali» (intellectuel) olarak nitelediği bu durum, ruhsal yaşamda ayrıca «korku», «tutku», «neş'e», «keder» hatta «kin» ve «nefret» türünden psikolojik faktörlerin bile meydana gelmelerinde başlıca etken olmaktadır.

İnsanlığın akılsal ve ruhsal evrimde ileri aşamalara ulaşmasında, 10.-13. yüzyıllarda yaşamış islâm düşünürlerinin katkıları da büyüktür. Hatta yakın doğunun, haçlı seferleriyle birlikte, düşünde, kültürde ve sanatta, batıya çok şey vermiş olduğunu, batının bellibaşlı düşünürleri, yazılarında önemle belirtmektedirler. Batının, islâm filozofları eliyle, antik kültürün

Aristo ve Platon gibi en başta gelen düşünürlerine, orta-çağ bağınazlığının sımsıkı kapattığı kapıları yeniden açabilme olanacağını elde etmiş olması da, doğudan etkilenişin en önemli örneklerinden biridir; ve aklın üstünlüğüne açık olan islâm düşünü, böylece batı düşünü ve özellikle hristiyan mistisizmini geniş ölçüde etkilemekten geri kalmamıştır.

10.-13. yüzyılların islâm düşünürlerinden, kronolojik sıraya göre adlarına ön plânda değinilmesi gerekenler arasında: Farabî (doğumu 9. yüzyıl sonları-950 m. s.), İbn Sina (980-1037 m.s.), Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî (ölümü 1237 m. s.) ve Yunus Emre (1238-1320? m. s.) gibi Türk büyükleri ile, İbn Rüşd (1126-1198 m. s.) ve Sadî (1184-1291 m. s.) gibi Arab ve İran büyükleri de yer almaktadır.

Farabî, kendi felsefesini, Aristo mantığı ve fiziği ve ayrıca Roma ve Grek mistizismi (Yeni-Platoncular) ile de birleştirmiş, böylece meydana getirdiği eserlerle hristiyan skolastizmini de etkilemiştir.

İslâm teolojisinin kurucusu olan büyük tıp bilgini ve filozof İbn Sina da, kendi felsefesini, Aristo mantığı ve Yeni-Platoncuların felsefesi üstünde oluştur-

muştur. Bu büyük bilginin, özellikle Aristo felsefesi üzerine verdiği bilgiler, önce 1493 ve 1495 yıllarında Venedik'te latinceye çevrilip basılarak rönesansı temelden etkilemiş, 1593 ve 1658 yıllarında Roma'da latinceye çevrilen tıbbi eserleri ise, yüzyıllar boyu, doğu ve batı dünyasına egemen olmuştur. Onun içindir ki İbn Sina, uluslararası tıp dünyasında: «Bilimin Şahı!» lakabıyla nitelenmiştir. Düşünsel evrimin, zamanında en yüce doruğuna ulaşmış bulunan İbn Sina'nın, insanoğlunun düşünme gücü üstündeki yorumu kısaca şöyledir: «Düşününün özü tanrısalıdır; bu öz doğada bedenleşir, akılda anlamlaştırılır!».

Ünlü Arab bilgini Gordobalı İbn Rüşd'ü bile zamanla unutan İslâm dünyası, İbn Sina'yı yaşatmaya özen göstermiştir; ve bu büyük bilginin eserlerinden bazıları da 1875, 1907-09 yıllarında almancaya, 1889-99 yıllarında ise fransızcaya çevrilmiştir.

İslâm mutasavvıfları arasında Türk düşünürü Mevlânâ Celâleddin'i Rumî'nin, insanlığa yönelme, gerçek sevgiye erişme yolunda Mesnevî ile hitabetmesi, akılsal ve ruhsal yaşamda yücelebilmenin özlemini, değme düşünürün ulaşamadığı zirvede kutsallaştırmıştır.

Anadolu halk tasavvufunun en büyük ozanı Yunus Emre de divanında, düşünsel ve ruhsal evrimde üstünlüğün en ileri doruğu olan sevgiye tanıdığı önce-liğün, akla, hayale sığmayan örneklerini vermiştir.

Yunus, dünyaca kutlanan divanında: sevgiyi, hoşgörüyü, eşitliği, doğa sevgisini ve düşünce- de olağanüstü yüceliğe örnek olan daha nice evrensel duyguları, kişiliğine özgü anlatımla dile getirmiştir.

Orta-çağ teolojisini olduğu kadar, rönesans felsefesini de derinden etkileyen, ünlü Arab bilgini Gordobalı İbn Rüşd ise, zamanında dinsel otoriteyi başlıca baskı aracı olarak kullanmış olan yönetimlerce, antik-felsefe ve özellikle Aristo felsefesi ile uğraşmaktan kesinlikle menedilmiştir. İbn Rüşd de İbn Sina gibi batıya unuttuğu Aristo'yu yeniden tanıtmıştır.

İbn Rüşd'ün, yaratılışın sonsuzluğu, insanoğlunun doğuştan doğru yargı gücüne sahip olduğu ve insan için «kaza ve kader» diye nitelenen herhangi bir alinyazısının söz konusu olamayacağı yollu felsefesi, zamanında çok az kişi tarafından benimsenmiştir.

İranlı büyük şair Sadî'ye gelince :

Düşünsel evrimine mistik doğrultuda yönelen Şirazlı Sadî, kendi felsefesini, gerçek ya da hayalden yol serüvenleri olarak değerlendirmiştir. Sadî'nin, şiir, düzyazı, ya da bu iki türün karışımı şeklinde oluşturduğu eserlerden Gülistan adlı eseri, 1654, 1846 ve 1864 yıllarında, Bustan adlı şiirleri 1850, 1882 yıllarında, Divanı ise 1894 yılında almancaya çevrilmiştir.

Buraya kadar, insanoğlunun düşünsel evrimde eriştiği yüce dorukları az çok saptayabilme amacıyla yapılan araştırmayı, doğu ve batı dünyasının kültür mirasları olarak, birbirine sırt çevirmiş iki coğrafya bölgesine ayırmadan geliştirmek daha doğru değil mi? Kaldiki insanlığın düşünsel ve fiziksel evrim çabası, ilk olarak ünlü tarihçi Bodrumlu Herodot (484-420 m. ö.) tarafından «doğu» ve «batı» insanına özgü ayrı, ayrı uğraşlarmış gibi nitelendirilerek, iki ayrı kamp halinde incelenmiş, böylece Herodot, sonuçlandırılması olanaksız bir doğu, batı ayırımının öncüsü olmuştur. Ama işin içyüzü büsbütün başkadır. Nitekim tarihçiliğin babası olarak nitelenen Herodot için doğu ve batı anlamları, Hellen'ler ile Hellen'ler dışındaki ulusların özelliklerini, az çok tarafsız açıdan yorumlayabilme isteğine

yönelik bir temel-ilke olmanın önemini taşımaktadır. Böylesi-ne bir ilkenin, bir bakıma günümüzdeki doğu, batı anlaşmazlığının ilkel hücresi olduğu da bir gerçektir. Bizim buradaki incelemelerimizin temel amacı ise, Herodot'tan gelen doğu, batı ayırımının, zamanla daha çok politik nitelikte oluşturduğu anlaşmazlığı bir yana itip, doğu ile batı arasında başgösteren düşünsel evrim alışverişine örnek olabilecek nitelikteki kişileri ve belgeleri bulup gün ışığına çıkarabilmektir; ve yapılan da odur.

Bireyin, dolayısıyla toplumun, akılda ve ruhda özlenen üstünlüğe ulaşabilme çabasını aksatan tek faktör: «doğru» ve «yanlış» gibi iki karşıt unsur arasında, dünya varolalı sürüp giden amansız savaştan başka bir şey değildir; ve doğuda olsun, batıda olsun, büyük din kurucuları ile, büyük düşünür ve filozoflar, hep bu çetin savaşı, mümkün olduğu kadar zararsız hale sokabilmenin, hatta insanoğlunu, düşünsel evrimin değerine içtenlikle inandırabilmenin gayretine düşmüşlerdir. Nitekim yeni zamanlarda olduğu gibi son zamanlarda da bu amaçla kaleme sarılmış, yanlış doğruya çevirebilmenin çabasına katkıda bulunmuş olan batılı büyük-

ler arasında, yukarda değinilmiş olanlardan başka, aşağıda adları kronolojik sıraya göre açıklanmış bulunan filozofları da gözden uzak tutmamak yerinde olur: G. W. Leibniz (1646-1716), J. G. Herder (1744-1803), W. F. Hegel (1770-1831), F. Schlegel (1772-1829), A. H. Lotze (1817-1881).

İnsanlığın akılsal ve ruhsal evrim çabasına olumlu yolda katkıda bulunmakla ün yapan kişilere gösterilen ilgi çok değişiktir. Birey ya da toplum, herhangi bir düşünsel görüş ve anlayıştan etkilenebilir; hatta bu etkilenişte alabildiğine dogmatik de olabilir. Bu tür çabalardan bazıları da, karşıt bir tutuma başvurarak, herhangi bir eğilime kesinlikle bağlanmaktansa, çeşitli düşün ve yorumların en çekicilerini derleyip toparlayabilmenin hevesine kapılır; yani bunlar, bilindiği gibi, filozofik terimiyle «Seçmeci»dirler, yani «électique»'dirler ve gene bunların, söylenenlerin en iyi, en doğru ve en güzelini arayıp bulma gayretleri ise «Seçmecilik»tir, yani «électisme»'dir. Şimdi de ünlü bir araştırmacının bu

alanda oluşturduğu *électique* bir yorumu gözden geçirelim :

İnsanlık tarihinde, akılsal ve ruhsal evrime ulaşma yolundaki çabalara emeği geçen büyük düşünürlerin bireye ve topluma sağladıkları kültürü, Alman felsefe tarihçisi J. P. Steffes, doğu, batı ayırımı yapmadan, doğa ile kıyaslayarak oluşturduğu *électique* bir tabloyu gözönüne sererek yorumlamıştır.

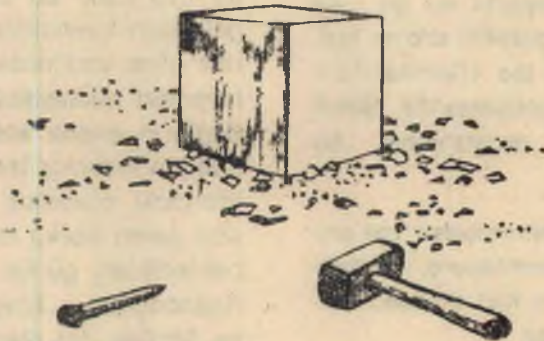
Steffes'in: «Dinsel ve Laik Düşünün Öncüleri» başlıklı kitabında (*) yeralan bu yorum, düşünsel evrimin simgesel tanımı olduğu kadar, alabildiğine romantik bir övgü olmanın niteliğini de taşımaktadır; ve Steffes bu açıklamasında, insanlığa değişik açılardan ışık tutan düşünürleri, karanlık bir dünyada yükselen ulu dağların doruklarına, insanlığa ulaştırdıkları yüce düşünürleri ise, yüksek dağlardan vadilere boşanan, yaşam dolu serin sulara benzetmektedir. Ne varki bu sular, kopup geldikleri kaynakların özelliklerine göre, vadilerde umutla bekleyenleri etkileyebilirler. O ulu dağların ancak eteklerine sığabilen insanlar ise, ayaklarının altındaki dünyanın sarsıntısından gelen korku içinde, umutla bekledikleri günün ne zaman doğacağını kaygısındadırlar; ve Steffes, bu *électique* yoru-

(*) *Represäsentanten religiöser und profaner Weltanschauung*, Verlagsbuchhandlung Karl Ohlinger, Mergentheim 1922.

munda kısaca şöyle demektedir: «Yaşamı, yalnız yaşam, akıl da yalnız akıl canlandırır. Düşünsel güce sahip olan her insan, evrenin uçsuz bucaksız derinliklerine uzanabilmenin, evreni olduğu gibi kucaklayabilmenin, Tanrıyı sezebilmenin özlemi içindedir. Ve bunlar, büyük dehalara yönelmekten kendilerini alamazlar; çünkü umudu ve tatmini ancak onlarda bulacaklarını bilirler... Serin, canlı sular, günün parlak ışınları, dağlardan süzülerek vadilere inerler. Akşam güneşleri, kıpkızıl renkleriyle doruklara serilirler. Gece vakti gökyüzünde parılda-yan yıldızları, ancak karanlık dünyamızın tek tanığı olan o doruklar seyrederek. Onları, daha üstün dünyaların rüzgârları sar-

maktadır; ve onlar sonsuzlukla başbaşadır; evrenin sınırına ta uzaktan elatan da onlardır. Ama büyük çığlar, kasırgalar, korku, dehşet, baskı ölüm bile, gene o dağlardan sıyrılarak vadilere inerler. Günün parlak ışınını, girdaplara gizlenen devler ve ejderler yokederler. Ve insanlar, o dağların eteğinde korku içinde beklerler, çünkü bastıkları dünyanın da sarsılıp sallanması, onların güvencini yitirmiştir.

İşte insanlığın büyük başları da o dağların doruklarına benzerler, bunların bazıları aydınlatır, ışık verir, bazıları yakar, yıkar, korku saçar. Ne varki yakıp yıkan, korku saçan rüzgârların çoğu, temizleyen, arındıran ve yücelten fırtınalardır.»

İçimizdeki Levhimahfuz (II)

İSLÂM FELSEFESİ AÇISINDAN YAZGI GEREKİRCİLİĞİ
KAVRAMI VE MASONLUK İLKELERİ
ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Naki Cevad AKKERMANN

«Ey sen ki, ilâhi sırların nüshası ve
Tanrısal cemalin aynası; âlemde
ne varsa senin dışında değildir. Ne
istersen kendinden iste. Aradığın da
bizzat sensin.» (*)

Mevlâna Celâleddin
Rumî
(1207-1273)

İçimizdeki levhimahfuz başlığı altında «Gerekircilik : d eterminisme ve bu açıdan fiziksel ve ruhsal nitelikleriyle doğa tarihinde insan» konularını kapsayan yazımızın birinci b olum unde, gerekircilik   ğreti-
sinin tanım ve kaynağı ile mecazi anlamda içimizdeki     levhimah-
fuz   zerinde durulmuş ve incelemeyi kolaylaştırmak için   ğreti, (A-
B-C) olarak     para rafına ayrılmıştı. Bunlardan konumuzu olu şturan
C paragrafını bir kez daha sunuyoruz :

(*) Farscası: İy nüsha-i esrar İlâhi tu i
Vi ayine-i cema-l-i İlâhi tu i
Birin zi tu nist  i dur  lem hest
Der hot bi talep her i hahiki tu i.

(C — Evrende olup biten olayların, Tanrının tümel irade ve buyruklarının değişmez ve değiştirilemez zorunlu eylemleri olduğunu ileri süren dinsel bir inanç gerekirciliği «Tanrıbilimci yazgıcılık-kadercilik»).

Felsefi adı yukarda işaret edildiği gibi «Tanrı bilimci yazgıcılık ya da kadercilik: fatalisme théologique» olan bu öğreti, metafiziksel bir gerekircilik kavramı niteliğinde İslâm dininin iman koşullarından birisini oluşturmaktadır. Tıpkı; Tanrı, hilkat, madde, hayat, ruh ve Kâinat kavramlarında olduğu gibi, din bilginlerince birbirine ters düşen yorumlarla yüzyıllar boyu tartışma konusunun ve bir sürü mezheplerle yüzlerce tarikatın kuruluşunun nedenleri arasında yeralan bu öğretinin temel anlam ve anlatımını içeren ve yazımızın metninde sık sık geçecek olan birkaç sözcüğün tanımlarını anımsamakta yarar bulmaktayız :

Kader : Değişmez bir karar ile kimi vakit iyilik ve en çok kötülük hazırlamış bulunduğu inanılan doğa üstü güç. (T. D. K. Söz.)

Kadercilik : Bütün olan şeylerin Allah tarafından önceden değişmez bir yolda tesbit edildiğine inanan felsefe. (T. D. K. Söz.)

Kader : Alın yazısı, Tanrı'nın ezelden bütün yaratıkları için olmasını buyurduğu şeyler. (Osmanlıca Türkçe sözlük.)

Talih : Raslantıların idare ettiği, böylelikle insanlara iyi veya kötü drurumlar hazırladığına inanılan doğa üstü güç (T. D. K. Söz.)

Yazgı : Alın yazısı. kader. (T. D. K. Söz.)

Bu sözcüklerin yerli ve yabancı sözlüklerdeki tanımını da birbirlerine benzer.

Birbirini bütünleyen bu tanımları, insanlık tarihi boyunca kesintisiz akış halinde sürüp gelen metafiziksel bir gerekircilik inancının özetlenmiş birikimi olarak kabul edebiliriz. Ne var ki, insanlık tarihi boyunca kesintisiz akış halinde olan düşünsel yetiler, özellikle insan özgürlüğünü ilgilleyen bu gibi soyut kavramlar ve doğmalar karşısında daha başka felsefi öğretiler, daha başka nesnel inanç yolları arayıp bulmuşlardır (*).

(*) Layiktez tarafından, derginin onuncu sayısında yayınlanan «Mukadderat hakkında» başlıklı yazıda, öteki dinlerin ve antikçağ düşünürlerinin bu konuya ilişkin öğretileri hakkında geniş bilgi vardır.

Yazımızın bu ikinci bölümünde, dergi sayfalarının müsaadesi ölçüsünde, kanıtlarıyla açıklamaya çalışacağımız temel konular da bunlar olacaktır.

TANRİBİLİMCİ YAZGICILIKTA TEMEL K A V R A M :

Evrende ve insanlar arasında geçen her olay, Tanrı buyruğunun ve ezelde l e v h i m a h f u z'da yazılı tanrısal takdirin ürünüdür. Tanrı tarafından saptanmış olan olayların, oluş ve akış gücünü değiştirmeye insan gücü yeterli değildir. İnsanlar, bir bakıma niteliğine akıl erderemedikleri bir gücün tutsağıdır, bu bakımdan neşe ve mutluluk getiren olay ve olgular, nasıl sevinçle karşılanıyorsa, hoşla gitmeyen kötü sonuçları da, Tanrı istencinin gereğidir diye huzur ve sabırla karşılamak zorundadır. Evrenin ve içindeki canlı, cansız neler varsa ve bu arada hayır ile şerrin, iyi ile kötünün, acı tatlı bütün olayların yaratıcı Tanrı'dır. Herşey, O'nun yüce takdiri ile olur. O, sonradan olacak şeylerin hepsini, nasıl olacaklarsa öylece ezelden bilir. O'nun bu bilgisine « k a z a » ve vakti gelince de herşeyi ezeli istencine göre ve uygun bir şekilde eylem haline koymasına da, yazgı, k a d e r , talih denilir.

LEVHİMAHFUZ KAVRAMI :

Her türlü değişikliğe karşı saklanmış, korunup gözetilmiş, olmuş ve olacak Tanrı takdirlerinin ezelde yazılı bulunduğu l e v h a diye tanımlanan ve yorumlanan levhimahfuz, Kur'anın Buruç suresinin 21-22. ayetlerinde geçen bir deyimdir :

«Ey Muhammed! doğrusu sana vahyedilen bu kitap levhimahfuz'da bulunan şanlı bir Kur'andır.»

Başkaca, Kâmer suresinin 52-53. üncü «İnsanların yaptıkları herşey kitaplarda kayıtlıdır, küçük büyük satır satır.»

ayetleriyle Nemel suresinin 75. «Yerde ve gökte görülmeyen herşey şüphesiz kitab-ı mübinde yazılıdır.»

ayetindeki buyrukların içerdiği Tanrı'ya ve Kur'ana ilişkin yargılarla da, dolaylı olarak levhimahfuz kavramı arasında bir bağlantı kurulmaktadır. Yorum olarak; bu kavramın, evrende olup biten herşeyi kayıtsız, şartsız Tanrı istencine bağlayan kaderci doğmadan doğduğu ileri sürülmekle beraber, aşağıda açıklanacağı gibi bunun, etkin

akıl ve gönül olarak bir anlam taşıdığını savunan, ya da kökünden reddeden yorum ve inançların bulunduğunu da belirtmek gerekir.

İSLÂM DİNİNİN İMAN KOŞULLARI ARASINDA «KADER» İLKESİNİN NİTELİĞİ :

Çocukluğumuzda ninelerimizin ve okullarda hocalarımızın, Arapça-sıyla birlikte bize ezberlettikleri İslâm dininin farzlarını oluşturan oruç, namaz, hac, zekât ve şahadet kelimesi gibi beş ilkedен başka, yine İslâm'da imanın koşullarını oluşturan ve «Amentü : iman ettim» sözcüğüyle başlayan «Tanrı'ya, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere (İyi kötü herşeyin Allahın takdir ve varratması ile olduğuna) inandım» ilkelerini hepimiz biliriz. Bunlar arasında kader kavramı, hem anlam ve hem de Tanrısal buyruk açılarından müslümanlıkta, din ve dünya işleri hakkında ana kaynaktan yararlanarak kurallar koyan fıkıh bilginleri arasında çetin tartışmalara konu olmuştur. Önce şunu belirtmek gerekir ki, iman koşullarını içeren Amentü, ne bir ayet ve ne de bir duadır. Kapsadığı altı ilkedен «kader» kavramının dışında kalan beşi, kaynaklarını Nisa suresinin 136. ıncı ayetinden alan bir formüldür.

«Ey insanlar! Tanrı'ya, peygamberlerine, peygamberlerine indirdiği kitaba ve daha evvelce indirdiği kitaba inanmakta sebat gösterin. Kim Tanrı'yı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse, şüphesiz derin bir sapıklığa sapmıştır.»

Dikkat edilirse bu ayette, Amentü'nün yalnız beş koşulu vardır ve kadere iman yargısı yoktur. Gerçi Kur'anda, Tanrı'nın herşeyi kaderle yarattığına ve herşey için bir kader ve vakit tâyin ettiğine ait ayetler vardır. Fakat bu ayetlerde, yukardaki Nisa suresindeki ayette saptanan iman koşulları gibi belirgin ve açık bir hüküm yoktur.

Ayrıca Amentü'de geçen hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna ilişkin ilkenin dayandığı sanılan Nisa suresinin 79. ayeti de şöyledir :

«Sana iyilik gelirse Allah'tan, sana kötülük dokunursa kendindendir.» Bu arada, iman koşulları konusunda Hz. Muhammed'e atfedilen bir hadis üzerinde de durmak gerekmektedir. Kur'andan sonra en güvenilir eser olarak nitelendirilen ve İsmail el Buhari (716-778) tarafından altı cilt halinde hazırlanan Buhari adlı ünlü ve görkemli yapıt-

ta, 600.000 hadisten gerçek olduğuna inanılarak ele alınan 7275 hadis arasında Ebu Hüreyre'nin rivayet ettiği olay ilginçtir: Bir gün bir bedevi Hz. Muhammed'e imandan sormuştur. Aldığı yanıt şudur :

«Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, öldükten sonra yeniden dirilmek olacağına, bir mahşer günü hesap verileceğine inanmaktır.»

DÜŞÜNCELER — YORUMLAR — DOĞAN ÖĞRETİLER — MEZHEP VE TARİKATLAR :

Metafiziksel bir gerekirciliği içeren kader kavramı konusunda biraz daha açıklığa kavuşmak için, IX ve X. Yüzyılların din bilginlerinden ikisinin inanç ve yorumlarını da ekliyerek daha gerilere gitmek ve Hz. Peygamber'in ölümünden sonra ortaya çıkan olumlu olumsuz düşünce ve yorumlara kaynak olan ve ayrılıklar yaratan temel nedenler üzerine eğilmek gerekmektedir.

Kadiriye gibi büyük bir tarikatın kurucusu olan Abdülkadir Geylani (1078-1166) ve yetkin insanın özünde Tanrı'nın özünün ve yüceliğinin dile geldiğini; levhimahfuz'da yazılı ve saklı levhanın, yetkin insanın akıl ve gönlünden başka birşey olmadığını ileri süren Ekberiye tarikatının kurucusu Muhiddin Arabi (1162-1140) gibi tasavvuf ve yorum dünyasının ünlü din bilginleri kaderi, objektif gerekirci bir görüşle şöyle yorumlamaktalar : «Tanrı insanları istenc sahibi ve dilediğini yapabilen bir yaratık olarak varetmeyi takdir etmiş ve öyle yaratmıştır. Bu nedenledirki; insanları, herhangi iyi ya da kötü şeyi yapıp yapmamak hususunda özgürlüğe sahip kılmıştır, eylem bakımından onlara bir seçme hakkı vermiştir. Kul istencini hangi tarafa sarfederse Tanrı onu yaratmakta ve böylece insanlara özgür ve bağımsız bir nitelik veren Tanrı da, işledikleri şeylerden onları sorumlu tutmaktadır.»

Dinsel düşünceleri ve inanışları nedeniyle kimi işkence ile, kimi derisi yüzülerek, kimi asılarak ya da kafası balta ile kesilerek öldürülenlerden bir kaçının adını tarihleriyle birlikte, derginin 28. sayısında vermiştik. İnsanların özünde Tanrı özünün ve yüceliğinin dile geldiğini, levhimahfuzda saklı olan şeyin, insanın akıl ve gönlünden başka birşey olmadığını savunan Ortaçağ'ın yorumcu bu İslâm düşünürleri gibi, özel görüşler, yorumcular ya da ayet ve hadislerde bildirilmeyen konularda örneksel (kıyas) yoluyla yargıya varan ve ya-

pitlar veren Bayezid-i Bistami, Kuseyri, Seyit Ahmet Rûfai, Gazali, Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş-i Veli, Mevlâna Celâleddin-i Rumî gibi üne ulaşmış gizemcilerin, inanç dünyasına getirdikleri öğretiler de benzer değer taşırlar. Bunlar arasında,

«Tanrım! bu ikilikten beni kurtar; bu ben miyim, yoksa Sen misin? Bensem bu bilgi ve güç nereden geliyor, Sensen bu küçüklük ve aşağılık nereden geliyor?» diyen Molla Cami (1414-1492) gibi objektif bir gerekircilik arayış bunalımı içinde kalanlar da vardır.

Aslına bakılırsa birbirine ters düşen bu gibi düşüncelerin ve yorumların kökleri, 8.VI.632 günü ilâhi huzura kavuşan Hz. Muhammed'in ölümünden sonra ortaya çıkan hilafet sorununa kadar gider. Bilindiği gibi vedâ haccından sonra yakınlarıyla yaptıkları bir toplantıda, ölümünden sonra halife olarak Ali'yi öğütlemiş, fakat, halifeliğin kutsallık taşıyan böyle bir buyrultu ile değil, ancak ümmet tarafından seçilen bir kişi tarafından temsil edileceği ileri sürülerek ilk direniş ve ayrılık başgöstermiştir. Böylece beliren bu hareket, siyasal olmaksızın çok, biri, dinsel ve öteki de seçimi öngören demokratik ussal gerekirciliği nitelendiren ve inançlar açısından ileride çıkacak başka ters düşmelerin bir başlangıcı idi. Nitekm 656'da Osmanın şehadetinden sonra Ali'nin hilafeti ortaya atılınca, o vakte kadar Ali'nin etrafında bulunanlardan bir kısmı, imamet ve hilafetin seçimle olabileceğini ileri sürerek kendisinden ayrılmış ve bunlara « m u t e z i l e : ayrılanlar» denlemiştir.

K a d e r i y e adını taşıyan bir kolu ile yazgıyı inkâr eden Mutezileler, 748'de ölen Vasil bin Atâ'nın kurduğu büyük bir İslâm mezhebi olarak ortaya çıkmıştır. Bunlara göre :

«İnsan, yaptığı işin yaratıcısıdır. Bu nedenle de yaptıklarından sorumludur. Çünkü insan'da yaratıcı ve yönetici bir güç vardır. Bu bakımdan, herhangi bir ilâhi takdir diye etkileyici ve önceden belirleyici başka bir güç yoktur. Bu nedenle insanlar tarafından oluşturulan olay ve olgularda iman değil, akıl hakimdir. Böylece insan bütün eylemlerinden çıkacak sonuçlardan sorumludur. Hiç kimse veya kavim, yaptığı işten dolayı başına gelecek herhangi bir zarar ya da kötülükten mazur görülemez. Özellikle pis işler ve sonuçlar, kaza ve kadere ve daha doğrusu insanları yaratan Tanrı'ya O yüce kudrete yük-

lenemez. Kendi arzu ve istencimizle yaptığımız bir işi, bizce ne yolda olduğu belli olmayan ezeli takdire bağlamak ve savlarda bulunmak mânevi sorumluluk doğurur. Eğer insan, Tanrı tarafından takdir edilen eylemleri yapmakla görevli ise ve böyle bir tümel istence (külli irade) bağlı olarak hareket etmek zorunluğunda bulunacaksa, eylemlerde Tanrı'ya karşı nasıl sorumlu tutulabilir? Cennet ve cehenneme de inanmayan mutezile, bütün eylemleri aklıcı bir açıdan yorumlamayı yeğlemiştir.

Mutezile yorum ve inançlarının karşısında olanlara şialar, cebrîye ya da ceberîye adını vermişlerdir. Bu mezhebin ilk temsilcisi olarak 745-746 yıllarında Horasan'da patlak veren ayaklanmalarda öldürülen Safvioğlu Ebu Cehm kabul edilir. Bu mezhebin inancına göre birey veya toplum olarak insanların başına gelenler, Tanrısal takdirden başka bir şey değildir. Bunlar ezelde Tanrı tarafından saptanmıştır. Her kul ya da kavim, ilâhi rizaya ve takdire boyun eğmek zorundadır. Yukarda sunulmuş olan Buruç suresinin 21-22., Kâmer suresinin 52-53., Neml suresinin 75. ayetleriyle Enâm suresinin «O, sizi çamurdan yaratan, sonra size ecel tâyin edendir, belirli bir ecel O'nun katındadır. Sonra bir de şüphe edersiniz. «Ve Vakıa suresinin 60-61. «Ölümü aranızda biz tâyin ettik, sizi ortadan kaldırıp benzerlerinizi yerinize getirmeyi, bilmediğiniz şekilde varetmeyi istesek kimse önümüze geçemez.» ayetlerindeki kesin kader yargıları yalnız Tanrısal istençle yorumlayan ve böylece bütün olay ve olguların, insanların sınırlı istencinin (cûzi iradesinin) kullanılmasına fırsat kalmadan yalnızca ezeli takdir ile oluştuğu öğretisiyle kurulan cebrîye mezhebi. Tanrıbilimci fatalizm gerekirciliğinin belirgin örneğini oluşturur.

Bütün bu yorum ve inanç ayrılıkları; 661 de Hz. Ali'nin şehadetinden sonra hemen kurulan Keysiyanîye, İmamiye, Şiğa (birbakıma alevî) mezheplerinden başlayarak II. Abbasi halifesi, Mansur tarafından hapse atılarak kırbaçlandıktan sonra ölen Ebu Hanîfe'nin kurduğu (699-769) Hanefî, mezhebinin izleyen Şafîî (769-819), Malîkî (713-795) ve halife tarafından tutuklanarak zindanda ölen Hambel'in (780-855) kendi adlarıyla kurdukları s ü n n e t ehli dört mezheple, Batîniye, Hurufîye İsmailîye, Zeydiye, Cağferîye gibi bir sürü mezhep ve tarikatların kaynaştığı zamana rastlar ve daha sonraları da Mevlevîlik, Bektaşîlik ve benzerleri gibi tarikatların kuruluş ve yayılışlarıyla sürer gider.

SÜNNET EHLİ DÖRT MEZHEBİN GETİRDİĞİ ÖĞRETİ :

İmanın koşulları arasındaki altıncı (kadere: hayır ve şerrin Tanrı'nın takdir ve yaratması ile olduğuna) ilkesi hakkındaki sünnet ehli dört mezhebin öğretileri Muhiddin Arabi tarafından ortaya konulan ve yukarda sunulan düşünce ve yorumla özetlenebilir.» Kaderi : hayır ve şerri yaratan Tanrı'dır. Fakat insan, öz iradesiyle neyi nasıl ister ve yaparsa Tanrı o'nu yaratır.»

Bu yorum, kaderiye ve cebriye gibi iki sivri uç olarak beliren öğretilerin ortasında, aşağıda sunulan ayetlere, akla ve bilimsel gerekçeliğe dayalı inanç ilkesinin anlatımı, tanımı ve İslâm felsefesinin önemli öğelerinden birisidir (*). Şu ayetlerin : meal ve yorumlarının özetlerine göre: «İnfitar: 6-8 / Tın: 4 / Secde: 7-9 / Araf: 11 / Hicr: 28-29 / Ol»

Tanrı insanı, beğenerek ve varlıkların en güzeli olarak yarattıktan ve ona şekil verdikten sonra kendi ruhundan üflemiştir. Üflenen bu ruh ona, Tanrısal bir nitelik ve evrensel kutsallık ile yaratıcı bir özgürlük gücü vermiştir. Aşağıdaki ayetler, bu niteliklerin ve özellikle verilen gücün kanıtlarıdır.

«Allah sizi, annenizin karnından birşey bilmez halde çıkarmıştır. Belki şükredesiniz diye size kulak, göz, kalp vermiştir (Nahl: 78). Geceyi, gündüzü, güneşi, ayı sizin istifadenize vermiştir. Yıldızlar da O'nun buyruğuna boyun eğmişlerdir. Akleden kimseler için dersler vardır (Nahl: 12).

Verdikleriyle denemek için sizi yeryüzünün halifeleri kılan ve kiminizi kiminize derecelerle üstün kılan O'dur (Enam: 165).

Denizleri, nehirleri, belli yörüngede yürüyen ay ve güneşi, gece ile gündüzü sizin buyruğunuza veren Allah'dır (İbrahim: 32-33).

Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbirinin ardınca gelmesinde (...) rüzgârların ve yerle gök arasında emre amade duran bulutların döndürmesinde düşünen kimseler için deliller vardır (Bakara: 164).

(*) Ayetler Diyanet İş. Baş. yayımladığı Türkçe mealli Kur'an-ı Kerimden olduğu gibi alınmıştır. Aynı zamanda TANRI VE YAZGI dizgemizin bir bölümünün esin kaynaklarıdır.

Göklerde ve yerlerde nice belgeler vardırki, yanlarından yüz çevirip geçerler (Yusuf: 105).

Doğrusu size açık belgeler gelmiştir. Kim doğru görürse lehine, kim körlük ederse aleyhinedir. Ben sizin bekciniz değilim. (En'am: 104).

Başınıza gelen herhangi bir musibet ellerinizle işlediklerinizden ötürüdür. O, yine de çoğunu atfeder (Şura: 30).

Bilmediğiniz şeyin ardına düşme. Doğrusu kulak, göz, kalp bunların hepsi o şeyden sorumludur (İsrâ: 36).

Ey insan! Rabbinizden size gerçek gelmiştir. Doğru yola giren, ancak kendisi için girmiş ve sapıtan da kendi zararına olarak sapıtmıştır. Ben sizin bekciniz değilim (Yunus: 108).

Bu dünyada kalbi kör olan, ahirette de kör ve şaşkındır (İsrâ: 72).

Elbette güçlükle beraber şüphesiz kolaylık vardır. Öyleyse bir işi bitirince diğerine giriş ve ümit edeceğini yalnız Rabbinden iste (İnşirah: 5-7).

İnsan ancak çalıştığına erişir (Necim: 39).

Ey Muhammed! de ki, bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar (Zürer: 9).

Kendini arıtan saadete ermiştir. Kendini fenalıklara gömen kimse de ziyana uğramıştır (Şems: 9-10).

Sana ne iyilik gelirse Allah'dan, ne kötülük dokunursa kendindedir (Nisâ: 79).

İyilik fenalık bir değildir. Ey insan kişi! sen fenalığı en güzel şekilde sav; o zaman seninle aranda düşmanlık bulunan kişinin, en yakın bir dost olduğunu görürsün. Bu ancak sabredenlere vergidir. Bu ancak o büyük hazzı tadanlara vergidir (Fussilet: 34-35).

Ey huzur içinde olan can O senden sen de O'ndan hoşnut olarak Rabbına dön, ey can iyi kullarımın arasına gir! (Fecir: 27-28).

Dinde zorlama yoktur (...) (Bakara: 256).

Bu yüce buyruklara Hz. Muhammed'in bir hadisini de ekliyelim :

«Hak nerede ise sen de onunla beraber bulun, ondan ayrılma, sana şüphe veren şeylerin gerçekliğini aklınla ayırt et. Aklınızın kanmadığı bir şeye yeltenmeyiniz!»

Konumuzu ilgilleyen bu ayetler ve hadis açıkca gösteriyor ki, Yüce Tanrı insanları, ayrıntıları birinci bölümde verilen psikolojik deyimlerle bilgisel (düşünsel, duygusal ve istençsel en yüce yeteneklerle yaratmış, bütün evreni emrine vererek canlı cansız varlıklar üzerine egemen (halife) kılmıştır. Bütün bu yetenekler ve kendi ruhundan verdiği ulu güçle, evrenin ve olup biten olayların özünü ve varoluşun gerçekliğini özgür olarak aramayı emreden Tanrı; başagelen her musibetin, insanların kendi eseri olduğuna kendini arıtanların mutluluğa erişeceklerine ve kötü yolda olanların felâkete uğrayacaklarına ve bu nedenle onları felâketten kaçınmaya çağırmakta, böylece de iyi ya da kötü herkesin kendi yazgısını, kendisinin yaratıp yazdığına işaret buyurmaktadır.

Biz, insanlara gerçek yolu gösteren bu Tanrı buyruklarını «Tanrı ve Yazgı» dizgemizde, şu dizelerle yorumlamak ve özetlemek istedik :

«Bütün bunlar düşün vicdan özgürlüğü içinde
Doğru yanlış iyi kötü bütün dünya içinde
Her bireye her topluma sorumluluk yüklemiş
Dikkat et ki gerçek yolun yolcususun s e n demiş
Bu telkinler bu esinler bu koşullar altında
Pis işlerde sitem kahr edilir mi Tanrı'ya
Ve ey insan! kusurları itiraf et nefesine
Bu kuşkusuz evrim yolu yararı da kendine
Tekrarlarsan kötü işin sonucuna şaşarsın
Bahtım dersin, talih dersin kader dersin yanarsın.»

VE İNANÇ KONUSUNDA MASONLUK ÖĞRETİSİ :

«Masonluk, evrenin yaratıcısı olan Tanrı'ya ve ruhun varlığına inanmayı ve yüce kudretin buyruklarına uymayı, kendi meşruluğunun en başta gelen temel ilkesi sayar (R. XIV).

Hayatı, Tanrı'nın yarattığı şeylerin en üstün değer ve nitelikleriyle, bomboş karanlıktan fışkıran bir ışık (VIII) olarak anlamlandıran masonluk, dünyanın ve doğanın insanlar için bir zindan, azap ve serap değil, onlara yaşam süresince her bakımdan huzur ve mutluluk getirmeyi öngören ve öğreten bir okul olduğuna inanır (XI).

Masonluk; kaderi telkin eden dinleri, doğanın en yüksek ve tinsel bir yasası olarak kabul eder ve kapsadıkları iyiye, doğruya ve güzele yönelik ahlaksal kuralları önünde saygı ile eğilir. Ancak, biri düşünsel ve fiziksel varlığımıza ışık tutarak bize, evreni ve benliğimizi algılandıran bilinç ve öteki de metafiziksel bir inanç olduğu ileri sürülen iki yaşamsal öğeden ikincisinin, ruhsal yaşamımızın tümünü, mukadderat gibi soyut birtek kavrama bağlayıcı ve boyun eğdirici bir anlayışın sınırları içinde tutsak durumuna soktuğu an (XXXII), ne bin yıllar boyunca gelişen ve genişliyen o'nun ruhsal özgürlüğünü (XXIX) ve ne de evrimsel atılımlarını, cehalet ve dalâletin uğursuz etkilerinden kurtaramıyacağı kanısını taşır (XVIII).

Bu iki etkene karşı savaşım aracı olarak, düşünsel ve tinsel özgürlük içinde akıl-hikmet, sabır ve cesaretle çalışmayı öngörür (XXX) ve kardeşlere ve insanlığa hizmet için, fikri masonluğun temel yasasını yalnız çalışmak kavramında yoğunlaştırır (XXVII).

Böylece ülkü ve amaçlar, akla ve gerçeğe ne kadar yakın olursa, her olay ve olgunun nedenini ve her nedenin getirdiği sonuçları ne kadar gerçeğe uygun olarak ortaya koyabilirse, evrendeki uyumu ve düzeni insansal yaşamda da gerçekleştirmek için ilâhi faaliyete o kadar yardım etmiş olacağımıza ve bu sayede gökleri fetih ve mesafe kavramını kaldırabileceğimize ve özetle çalışmak ve bilgi sayesinde algı ve istencimizin sınırsızlığı ile yazgı denen gücü kendi yararımıza yönetebileceğimize inanır (XXII).

Özetle masonluk, gerçeğin asırlar asrınca bir ve aynı olduğu «veritas unum et idem in secula seculorum» inancıyla o'na erişebilmenin yollarını araştırır. Bunun da ancak düşünsel, duygusal ve istencsel özgürlük ve sorumluluk yeti ve yeteneklerinin evrim ve gelişimi ile olabileceği kanısını en değerli bir ilke olarak tanıır ve bunu engelleyen her etkeni, insanlığın mutluluğuna karşı, dalâletin bir darbesi sayar.»

Konumuzu oluşturan tanrıbilim'ci yazgıcılık (fatalisme théologique) hakkında sunduğumuz bu çok kısa notları, Ruhbilim açısından bir tanımlama ve üç özdeyişle noktalıyoruz :

Psikolojiye göre: «kişinin karakteri, gerçekte yeri olmadığı halde zihinde tasarlanan ve kadercilik denilen tinsel güç düşüncesinin ana ögesidir. Karakterin zayıf ya da kuvvetli olduğuna göre, zihinsel ibre ya huzur ve mutluluğa doğru açılır ya da ters yönde düğümlenir ka-

lır. Alinyazısı veya kader dediğimiz şey, bu ibrenin gösterdiği karakter yönleridir.»

«Kadere inanan o'nun kölesi olur (Mevlâna Celâleddin Rumi)»

«Akli eren yolun sonunu bulur (Pir Sultan Abdal : XVI. Yüzyıl)»

«Adam! kendine yardım et (Beethoven : 1770-1827)».

KAYNAKLAR

Ahmed Hamdi Akseki : İslâm dini (İtikat, İbadet, ahlak)

Abdûlbâki Gölpınarlı : Türkiye'de mezhepler ve tarikatlar

Numan Kurtuluş : Amentü şerhi

Osman Orhan : Namaz hocası

Ömer Rıza Doğrul : Kurân nedir?

Şerif Önay : Kurân bilgisi

Danış Remzi Korok : Hz. Muhammed'in dilinden binbir hadis

İhsan Kongar : Genel Felsefe

Lütfi Öztabağ : Genel Psikoloji

Osman Pazarlı : Psikoloji

İslâm Ansiklopedisi / Meydan Larus

Orhan Hançerlioğlu : Felsefe Sözlüğü

Fuat Köprülü : İslâm Felsefesi ve Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar

K. Schmid : Die menschliche willensfreiheit in ihrem verhältnis zu d. leidenschaften

Groos : Willensfreiheit oder Schicksal.

Kur'an-ı Kerim : Diyanet İş. Baş. Türkçe Anlamalı.

Evrenin ve İnsanın Yaratılışı Hakkında Bilimsel Gerçekler ve Kutsal Kitaplar Arasındaki Görünen Çelişkiler Bağdaştırılabilir mi? (II)

Faruk ERENGÜL

II — Şimdi de ikinci dayanağımız olan özellikle Darwin'in Darwinizm adıyla bilim tarihine geçen kuramlarına ve aynı iz üzerinde geliştirilen kuram ve bulgulara çok özet olarak bir göz atalım :

Önce hatırlatayım ki: Charles Darwin; tüm canlıların ilkel ve temel bir canlı elemandan çıktığını ilk defa bildiren Erasmus Darwin'in torunu ve Robert Darwin adlı ünlü bir doktorun oğludur. Edinbourg Üniversitesinde tıp, Cambridge'de İlahiyat (Tanrı Bilim) öğrenimi yapmıştır. 1831

yılında İngiltere hükûmetince, beş yıl sürecek bir bilimsel biyolojik ve jeolojik araştırma gurunun başkanlığına atanarak, bu amaçla donatılmış «Beagle» adlı bir gemiyle dünyanın çeşitli yörelerinde doğayı ve her tür canlıları incelemek fırsatını bulmuştur. Yaptığı uzun araştırmalar sonunda 1844 yılında şu kanaata erişmiştir : «Türler değişmez değildir».

Charles Darwin, Türlerin; doğal ayıklanma, ortama uyma ve soya çekimle belirlendiğini ve başkalaşım (mutation) evrim-

lerini sürdürdüğünü bütün ay-
rıntıları ve gözlemlerle birlikte
açıklayan «Doğal Ayıklanma
Yoluyla Türlerin Oluşumu» (On
The Origin of Species by means
of Natural Selection) kitabını
24 Kasım 1859 da yayınladığı
zaman 1500 kadar olan baskısı
o gün bitti ve müthiş bir gürültü
koptu. Bu evrim kuramı; türlerin
tek tek yaratıldıklarını ve o gün-
den beri hiç değişmediklerini
bildiren Kutsal Kitabı ve dinsel
öğretiyi inkâr ediyor ve de çü-
rütüyordu. Kilise kıyameti ko-
pardı. Biliyordu ki, ardından,
toplum üzerindeki egemenliğini
yitirecek, ya da, en azından za-
yıflayacaktı. Hele Darwin 1781
yılında «Descent of Man» (İnsa-
nın Menşei) adlı kitabını yayınladığında kilisenin tepkisi çok
daha büyük oldu... «Bunlara iti-
bar edilmemesi» varlıkları kilise-
ye gelenleri artık bıktırır olmuş-
tu. Kilise insanı tutuyordu:
«Tanrı; insanı kendi suretinde
yaratmıştı, hiç maymundan in-
san çıkarmıydı? Tabii, öyle dü-
şünenler ve öyle inananlar ha-
riç.» Fakat bilim adamları Dar-
win'i tutuyorlardı, onun gözlem
ve kuramları gerçeği yansıtır-
du.

Bizde de, Osmanlı İmparatorlu-
ğu sınırları içinde bu ve benze-
ri kitapların yayınlanması ve ya-
yılması yasaklandı, Ahmet Mit-
hat Efendi'nin 1873 yılında, ken-

di çıkardığı «Dağarcık» dergi-
sinde «Dünyada İnsanın Zuhu-
ru» adlı kısa makalede La-
marck'ın «Dönüşüm» (Transfor-
misme) teorisine dayanarak in-
sanın maymundan türediğini
bildirmesi üzerine İstanbul
din bilginleri kıyameti kopardılar.
Özellikle, Câhid-i Câhit adın-
da bir baş yobaz, yazarı kâfir-
likle suçladı. O günün hükûmeti
bu tür yazıların yayınlanmasını
yasakladı. Darwin'in evrim teo-
risine ise, Meşrutiyetten sonra
tıp öğrencileri için yazılan Zoo-
loji kitaplarında bile yer veril-
memiştir.

Darwin'in (1809-1903) düşünce-
lerine paralel olarak, Herbert
Spencer (1820-1903), Ludwig
Buchner (1824-1899), Ernst Ha-
eckel (1834-1919), Lamarck
(1744-1829) ve daha bir çokla-
rı, çeşitli ülkelerde, Evrimcilik
(Evolutionisme), Dönüşümcülük
(Transformisme), Başkalaşımci-
lik (Mutation) gibi Darwinisme'e
benzer kuramlar geliştirdiler,
birbirlerini düzelttiler ve ta-
mamladılar. Böylece bilimsel
keşinlik kazandırdılar ki : «Can-
lılar, doğal ayıklanma ile varlık-
larını sürdürmektedirler. Yaşam
kavgasını güçlüler kazanmakta,
zayıflar yok olup gitmektedir.
Gerektiğinde doğa koşullarına
uymak için başkalaşıma da uğ-
ramaktadırlar. Başkalaşım ise
soya çekimle kuşaktan kuşağa

aktarılarak yeni türler oluşturmaktadır. Buna; pek çok örnek arasında, Büyük Okyanusta, Gallapagos takım adalarında yaşayan dev kaplumbağalar, ve çeşitli türden ispinoz kuşları gösterilmektedir.»

Kısaca toplamak istersek; Bu günkü bilimlerimizin ulaştığı aşamadaki verilerinden çıkan sonuçlara göre, dünya yüzünde yaşam süreci şöyle özetlenebilir : Dünyamız, güneş patlamalarından uzaya fırlayan bir kitlenin güneş çevresinde bir yörüngeye girmesiyle ve zamanla soğuyarak protoplâneta' den tam bir gezegene dönüşmesinden sonra, belki rastlantı, belki güneş ile dünya arasında siber-netik denge kurulması ve güneş ışınları «fotik radyasyonları» ve elektronların karşılıklı spin etkileşmesi ile «bilgi alış veriş»nin yeterli düzeye erişmesi sayesinde, ve belki de, bütün bunları bilerek tasarlayan ve uygulayan bir «Bilen»in, E. U. M. nin evrensel programı gereği, koşulların elverişli düştüğü bir sırada, yer yüzünü kaplayan inorganik, abiyojen maddelerden yer yer organik maddeler oluştu. Bunların bazılarında yaşam gücü (force vitale) belirdi. Bu sürecin olabirliğini kanıtlayan deneyler başarıya ulaşmıştır. Nitekim, son yıllarda Stanley Miller'in lâbora-

tuar çalışmalarında, polarize sirküler UV ışın şimşekleri katalizörlüğü sayesinde inorganik maddelerden organik madde olan amino asitler, nükleik asitler elde edilmiş ve bunlar da tütün yaprağının canlı hücreleri üzerinde geliştirilerek çoğalma yeteneği (auto reproduction) kazanabilmiştir. Ne yazık ki; elde edilen bu «tütün mozaik virüsü», çoğalma bilinci sağlayan ve ilkel zekâyı (adaptation sensori-motrice) oluşturan DNA ve RNA molekülleri içermesine rağmen yaşam gücünden yoksun oluyorlardı.

Ve,, ne mutlu ki; o günün koşulları, yaşam gücünü sürdürecektür oluşumları, ilk ve ilkel canlıları, sürdürecektür tüm evrim programına ait bilgilerle, kodlarla, şemalarla birlikte kendi kendine dünyaya armağan edebilmişti.

Bu arada belirtelim ki, 1907 yılında İsveçli bilgin Svante Arrhenius'un «canlı yaşamın, yer yüzünde, uzayda kozmik tozlar, ya da meteoritler aracılığı ile gelen mikro organizmalarla başladığı» savı, yukarıda belirtilen kuramlarda bir değişiklik yaratmaz, canlının oluşum ve evrim süreci yer yüzünde veya dışındayine böyle olmak gerekir.

Bundan sonra bu ilk canlılar giderek çoğaldı, gelişti, türünü

sürdürme (nev'in bekâsı) bilinci içinde, yaşam koşullarına uymayı, gâh doğal ayıklanma, gâh başkalaşım yoluyla becererek ve soya çekimle bu yeteneklerini ileriki kuşaklara aktara aktara bu günün canlılarına erişen bir evrim programını gerçekleştirdiler.

Şimdi kısaca «İnsanın Türeyiş Süreci»ne bir göz atalım : İlk iki ayaklıya dönüşen primatlara 15 milyon yıl önceleri rastlıyoruz. Kalıntıları Kenya'da bulunduğu için adına «Kenyapitheque» dendi. 400 cm 3 beyin hacminde ve 25-35 kg vücut ağırlığında idiler.

800.000 yıl önceleri bu evrim süreci içinde «Australopitheque» leri görüyoruz. Kalıntılarına genellikle Kenya, Tanzania, Habeshistan'da rastlandı, ağırlıkları ve beyin sığaları daha fazla idi ve iki ayakları üzerinde daha dengeli durabiliyorlardı. Yaptıkları ilkel aletler, mağaralarda kendi fosilleri ve yedikleri hayvanların fosilleri ile birlikte bulundu. Bunlara «Humanité fabriquante, Homo-Faber, Homo-habilis yani «yapıcı, becerikli insan» adı verildi. Homo Habilis'in gelişmesiyle «Homo Erectus»lar yer yüzünün bir çok yerinde yaşadılar ve kalıntı bıraktılar, ateşi de bunlar buldu.

Ve nihayet, metafizik düşünceye erişen ilk insan; «Homo Sapiens», 400.000 yıl önceleri Tanrıdan aldıkları «bir takım kelimelerle» yer yüzüne indi, ve, bu kelimeleri, içerdikleri Tanrısal mesaj ve buyruklarla birlikte kuşaktan kuşağa aktararak günümüz insanına kadar gelişimini sürdürdü. Belirli bir amaca doğru gittiğimiz kuşkusuz. Fakat bu yolun neresindeyiz? Bilemiyoruz. Her değişim için yüzbinlerce, milyonlarca yıl süren çağlar geçiyor. Kazasız geçen yıldız ve onlara bağlı gezegen ömürleri yaklaşık 12 milyar yıl olduğuna göre daha yer yüzü yaşamının nice başkalaşımlara sahne olacak en azından 6 milyar yıl ömrü var.

Son bulgulara göre, insanda saptanan 141 tür temel amino asit kombinezonundan 140 türü maymundakinin aynı olup, insanla maymunun bütün farkı da bu bir tek değişik amino asit kombinezonundan gelmektedir. Bu fark tavşanda 11, at'da 12, güvede 31, yosunda 140 olmaktadır. Bir amino asit kombinezonunun mütasyon süresi 11 milyon yıl hesaplandığına göre, maymundan bu yana insan türünün henüz evrimini tamamladığı söylenemez. Zaten Darwin'e sormuşlar: «İnsanla maymun arasında başka bir yaratık

var mı?» diye. Darwin'in yanıtı çok güzel : —«İşte biz varız ya.» Doğal süreç içinde, insandan öteye yeni bir canlının oluşması için daha 10 milyon yıl dolaylarında beklemek gerekeceği gerçeği Darwin kuramlarını doğrulayan en geçerli bulgulardan sayılmak gerekir.

KUTSAL KİTAPLARIN BİLDİRDİKLERİ İLE BİLİMSEL GERÇEKLERİN GÖRÜNÜRDEKİ CELİŞKİLERİ BAĞDAŞTIRILABİLİR Mİ?

III — KENDİ MANTIK VE SEZGİLERİMİZ :

Kutsal öğreti ile, Darwin ve onu izleyen kuramlarla çok önem kazanan bilimsel öğreti arasında görünürde belirgin aykırılıklar var. Ama gerçekten var mı? Kutsal öğretinin dayandığı sembollerin, allegori'lerin şifrelerinin çözümlenip açıklanması ile ne gibi yaklaşımlar, hatta, eş anlamlar çıkarılabilir? Bulabildiklerimizi sıralayalım :

1 — Kutsal Kitaba göre Rab Allah her şeyi yedi günde yarattı. Bunun doğruluğundan kuşku olamaz. Yeter ki, Tanrısal günün, yüzbinlerce yüzyıl dünya gününe eşdeğer olduğu biliniyor olsun.

Yorulmuş olabilecek dikkatinizi biraz dinlendirmek için bunu bir fıkra ile açıklamak isterim. Fakirin biri sormuş : «—Tanrım, senin için milyonlarca yıl nedir?». Tanrı cevap vermiş : «—Bir saniye gibidir.» Fakir tekrar sormuş : «—Tanrım, senin için milyonlarca servet nedir?». Tanrı yine yanıtlamış : «—Bir metelik gibidir.» Fakir yakarmış : «—Ne olur Tanrım, bana bir metelik ihsan et.» Tanrı : «—Kabul, demiş, yalnız, bir saniye bekle». Ne yazık ki, Tevrat'da geçen o bir günü, dünyanın 24 saati sanan kısıtlı ve bu yüzden de bağnaz kişilere hâlâ raslamaktayız. Zaten bunlar, Einstein'ın görecilik kuramına göre, ışık hızıyla uzayda 55 yıl dolaşacak bir dünyanın, dönüşünde dünyayı on milyon yıl yaşlanmış bulacağı hesaplarına ve hatta bunun bu gün deneyle doğrulandığı gerçeğine dahi akıl erdiremezler.

2 — Tevrat'ın Oluş (Tekvin) bölümü Bap 1. de : 'Allah gökleri ve yeri yarattı, enginin yüzü üzerinde karanlıklar vardı. Allah : «Işık olsun» dedi ve ışık oldu birinci gün' diye bildiriliyor. Şimdi iyi düşünelim : En son bulgulara göre, bize kıyasla dış uzay diyebileceğimiz ve 2-3 milyar ışık yılı uzakta bulunan yıldız, galaksi, virgo, su yılanı

gibi spiral nebülözler saniyede 50.000 - 138.000 km hızlarla dışarı kaçıyorlar. Şu anda bulundukları uzaklıkları bu kaçış hızlarına bölerek kolayca hesaplanabilir ki; 12 milyar yıl önceleri bunlar evrenin merkezi sayılabilecek bir noktada toplu halde idiler, ve, birden bir patlama «Big-Bang» oldu. İşte Tanrının bu birinci günü ışık böyle yaratılmış olmalıdır, ve, evrene dağılan milyarlarca galaksi ve yıldızlar bu ışığı hidrojen patlamaları ile sürdürüp gidiyorlar.

Halde Kutsal kitap ve bilimsel bulgularımız aynı sonuca varıyor. Hatta, Kutsal Kitap'da «Dünyanın yaratılışının ikinci günde olduğunu» bildirilmesi, bir gerçeği daha ortaya koyuyor : Dünya, birinci günde, yani «ışığın oluştuğu» 12 milyar yıl önce yoktu. İkinci günde oluşu, güneşimizin 5 milyar, dünyamızın 4.5 milyar yaşlarında olduğunun hesaplanmas ile doğrulanmış oluyor.

Evet, dünyanın yaratılışı, gezegen oluşu, denizlerin ve karaların belirmesi; Tanrının ikinci gününe, yeryüzünde ilk canlıların sularda ortaya çıkışı; Tanrının beşinci gününe, ve, karalarda sürüngenlerin, diğerlerinin ve memeli hayvanların ardından da insanın türemesi; Tanrının al-

tıncı gününe raslıyor. Tanrısal günlerin, jeolojik çağlarda eşdeğer oldukları kabul edilince, eş anlamda oldukları da kendiliğinden ortaya çıkar.

Demekki altıncı günde, yani, başka bir deyimle Paleontoloji bilimimizin bulgularına göre bundan yaklaşık 400.000 yıl önceleri, Eosen ya da Üst Miosen çağında, Tanrı, çamurdan yaptığı insan vücudunun burnuna «hayat nefesi» üflerken ve bu adamı tüm canlılara hâkim kılar-ken, ve de bu adam, Aden bahçesindeki «iyilik ve kötülüğü bilme ağacının» yasaklanmış meyvesinden yediğinden cennetten kovulup, yeryüzünde alnının teri ile çalışarak topraktan karnını doyurmağa zorunlu kaldığı günlerde, Darwin'in maymunlarından, antropoidlerinden bir kısmı da yerden aldığı bir taşın sivri ucunu düşmanının ya da avının kafasına indirmeğe çalışıyor, sonra işe yaradığını görünce, daha da sivrilttiği taşı bir sopanın ucuna bağlayıp, her zaman yanında gezdirmeye alışkanlığı kazanıyor, böylece de yeni bir yaşam kavgasına başlıyordu.

İşte o adam, Âdem Aleyhisselâm; bu «homo sapiens» in ta kendisi olmalıydı, ve homo sapiens'ler, az buçuk zaman ara-

lıklarıyla, Tanganikadan Avust-
ralya'ya, Tibet'ten And dağları-
na kadar pek çok yerlerde gö-
rünüyordu. Bu günün bilim a-
damlarınca bunlara yaşadıkları
yer ve özelliklerine göre : Pythe-
cantropus Erectus, Sinantropus,
Eoantropus, Neanderthal, Cro-
magnon gibi adlar konuyordu.
Mezopotamyada yaşadığı söy-
lenen Âdem ile Havva'da bence
bunlardan sadece bir çiftinin a-
dı olmalıydı ve Kutsal Kitaplara
da tüm diğer çiftlerin simgesi
olarak girmiştir.

Ve, bu çiftten doğan Kain'de
yer yüzü yaşamının simgesi ol-
du. Evrende belki başkaca ya-
şam türleri de olabilirdi. Örne-
ğin, tek bir adam, dilediğinde,
ya da gerektiğinde bir benzerini,
hatta, olgun bir benzerini bile
oluşturabilirdi, belki bilemediği-
miz başkaca yöntemler de bu-
lunabilirdi.

3 — Havva anamızın yaratılışını,
Tevrat, Tekvin Bap 2. de : ""Â-
dem derin uykuya dalınca Allah
onun kaburga kemiğinden bir
parça alıp kadın yaptı, Âdeme
getirdi. Âdem : «—Bu; benim
etimden et, kemiğimden kemik-
tir» dedi"" diye bildiriyor. Bu;
canlı yaşamın sürdürülmesi için
erkekle kadının bir bütün oldu-
ğunu ve birbirlerini tamamladık-
larını belirten bir sembolden

başka bir şey değildir. Bu ger-
çek, bundan daha güzel nasıl
simgelenebilirdi ki? Bir benzet-
me ile bunu daha iyi açıklama-
ğa çalışalım. Nasıl ki; semboliz-
ma ve allegori kavramlarından
yoksun bir yabancı, masonik ça-
lışmalarımıza katılabilmiş olsa,
sık sık duyduğu «İnsanlık mâ-
bedi inşaatı için çalışıyoruz»
sözlerine karşı; «Kendilerine
duvarcı ustası adını veren bu
temiz pak giyinmiş kimseler, be-
yaz eldivenleri ile tuttukları bu
süslü oyuncak mala, çekiç, gön-
ye, pergel ile, taşsız, kumsuz,
kireçsiz nasıl olacak ta bir in-
sanlık mâbedi inşa edecekler?»
diye şaşkınlığımıza hükmeder-
se, Âdemin çamurdan yapıldığı-
na, sonra burnuna hayat nefesi
üflenerek canlandığına, ve son-
ra da, uyurken kaburga kemi-
ğinden bir parça alınarak onun-
la Havva'nın yaratıldığına bi-
yolojik olabilirlik aramağa kal-
kışanlar da aynı hataya düşer-
ler. Bunlar bilemezler ve anla-
yamazlar ki, inşa edilecek İn-
sanlık Mâbedi, Nuhun gemisi
gibi metafizik bir noktadır, ve,
ilk metafizik düşünceye erişen
homo-sapiens'ten bu güne, ve
bu günden sonsuza dek yaşa-
mış ve yaşayacak olan her in-
san, vicdanının içinde böyle bir
Nuhun Gemisi inşa etmek gö-
rev ve amacı ile dünyaya gel-
miştir. Dünya gailelerinden olu-

şan kötülükler tufanından kendini kurtarabilmek için bu gemiye sığınabilenler doğru yolu seçmişler ve yaratılış nedenlerine uyan bir evrim sürecine girmişlerdir. Nuhun Gemisinin kâhınlarını Ararat dağında aramak ne kadar saçma ise, Nuhun Gemisine inanmamak ta o kadar hatadır. Ve işte aynı şekilde, Âdem ile Havva'nın böyle yaratılabilmesine bilimsel olanak aramak ne kadar saçma ise, bu olanağı bulamamaktan ötürü inanmamak ta o kadar hatadır. Kutsal Kitapların bu bildirimleri; ilâhî güzellikteki bu sembol ve allegorilerle eşsiz bir anlatım gücü kazanmıştır. Yeter ki sembollerin; olayları bir düşünceye, düşünceleri de "imağ"lara dönüştürdüğü ve bu düşüncelerin erişilemez ve tanımlanamaz bir şekilde imağlarda yaşamağa devam ettikleri biliniyor olsun.

4 — Kutsal Kitaba göre, benim anladığım, bu gün Tanrının yedinci günündeyiz, ve Tanrı istirahat ediyor. Canlılar da bulundukları şekillerden bildiğimiz kadarıyla pek başkalaşıma uğramıyor. Acaba türler gerçekten değişmiyor mu? Yoksa, bu yedinci günün henüz yeteri kadar süresini doldurmadığından mı? İnsandaki temel amino asit kombinezonu türlerinin 141 den 142 ye çıkarak insandan öteye

yeni bir varlık oluşması için hesaplanan 11 milyon yılın henüz bir milyon yılı bile dolmamış oluşu ikinci olasılığı doğrulama yönündedir.

Yedinci günün sonunda, ya da sekizinci ve ondan sonraki günler neler olacağını bilmemiz olanaksız. Kutsal Kitapların bildirdiği "Kıyamet günü"; yeni bir Big-Bang'anlamına mı geliyor? Eğer evrenin evrim sürecinin sürekliliğinin sağlanması için, evren, devirsel (cyclique) periyodlarla, bir balonun şişip tekrar büzülmesi gibi açılıp kapanıyorsa, bu süre içinde elektronlar, "Esprit" yüklerini en üst "Néguentropique" düzeye çıkararak, sonunda yine bir "Kara Delik" (Black hole) te toplanacak, ve, "Esprit"nin tekrar "Madde"ye dönüşmesi suretile yeni bir evren yaratmak için yeni bir "Big-Bang" bekleyecektir. İşte sekizinci ve daha sonraki günler, ya da, yeni bir evrenin birinci günü bu evreler olabilir.

5 — Âdem ile Havva'nın Aden Bahçesi'nden kovuluşu yine eşsiz bir sembolle insanın oluşumunu anlatıyor. Aden bahçesinin ortasında bir "iyilik ve kötülüğü Bilme Ağacı" var. Bunun meyvasından yiyen iyilik ve kötülüğü ayırtedebiliyor, yani; a-

kıl kazanıyor, utanma duygusu kazanıyor, bin çeşit caba ile topraktan karnını doyurmak zorunda kalıyor. Bunun; Darwin'e göre maymundan başkalaşan ilk ilkel insana ve onun az veya çok zekâ ışıkları kazanarak yaşam yollarını aydınlatmağa başladığı günlere benzediği açık ve seçik değilmi?

Kur'an-ı Kerim'de bildirilenler de Tevrattakinden değişik değil. Sadece, cennetten kovuluş sırasında Tanrı, Âdem'e : "Nefislerine zulmedenlerden olursunuz" diyor. Bunun ne kadar derin anlamı var! Çalışarak, didinerek yaşam kavgasını böyle sürdürmüyor muyuz?

6 — Ve, bu arada, yine Bakara suresinin 37. âyetinde : "Fetelakka âdemü min Rabbihi kelimâtin fetagbe ğâleyhi hüvettevabürrahıym", yani, (derken, Âdem, Rabbinden bir takım kelimeler aldı, O'na yalvarıp tevbe etti, O da tevbesini kabul buyurdu, çünkü tevbeyi çok çok kabul eden asıl esirgeyici O'dur) diye buyuruluyor. İncil Bap 1. de de : «Önce Kelâm var idi» diye bildiriliyor. Demekki insanın başlangıcı buna bağlı, bu konu o kadar önemli. O halde ne idi bu kelimeler?

Bence bu kelimeler : insanın,

evrim programında yerini belirten "yaşam kodu"ndan başka bir şey değildi. Bu da, kişinin: fizik, kültür, ruh, esprî yapısını belirleyecek alın yazısının kromozonlara, DNA ve RNA moleküllerine işlenmiş bilgi ve şemalarını içeriyordu. Belki benim bulamadığım daha başka kelimeler de vardı, ve, İncil'in dediği gibi "Kelâm, beden oluyordu". O halde, insan, bir amaç yapı olmalı, yaşamının bir amacı bir ereği bulunmalıydı.

7 — Böylece, Tanrının altıncı gününde, bilimlerimize göre ise dünyamızın yaklaşık 400.000 yıl önceleri Aden bahçesinden yer yüzüne inen Hazreti Âdem ile Havva anamız, bence, bugün hâlâ durmadan Aden bahçelerinden yer yüzüne inip duruyor, hem de, her türlü nüfus plânlanması çabalarına rağmen her gün yüzbinlercesi. Hepsi de; Tanrıdan aldıkları kelimelerle yaşam yollarını çizerek, hepsi de; güçlükle topraktan karınlarını doyurma çabası içinde, hepsi de; nefislerine zulmede zulmede, topraktan aldıklarını toprağa vererek, ve de, sonunda bizat toprak olarak. Sanmayın ki, Aden Bahçeleri; bir zamanlar, bir yerlerde idi. O, daima bizim içimizde olmuştur, ve, sık sık da Havva'nın bize sunduğu yasaklanmış meyveyi yemekten hâlâ

kendimizi alamıyoruz. Ve bu gün iki milyar kadar Âdem, bir o kadar da Havva, yeryüzünde dolaşıp durup, Kutsal Kitapların tüm zamanlar için geçerliliğinin bugünkü kanıtlarının ta kendisi oluyorlar.

Benim, tümüyle kişisel olan yargılarıma göre yaptığım bu açıklamalardan görüleceği gibi : dinsel ve bilimsel öğreti arasında bir çelişki olmamalıdır. Zaten din; bilime aykırı düşen salt bir kesinlemede bulunmadıkça neden çatışsınlar? Aslında bilimin de bu gün vardığı sonuçları salt gerçek olarak kabul edebiliyoruz mu? Bilim, ancak, görünürde olan şeyleri, evrensel olduğunu asla iddia edemeyeceğimiz dünya görüşü ile gözlemekten, ve ancak dünya insanları için ve de ancak bugün için geçerli genellemeler yapmaktan başka ne yapabiliyor ki? Kaldı ki Kutsal Kitap, olayları ve düşünceleri sembollerle, allegorilerle yaşıyor, bilimsel kurallarından, yasalarından, nesnel değer ve niteliklerinden söz etmiyor. Ancak insan yaşamının, tarih boyu en büyük ahlâk düzenini dinin getirdiği tartışılmayacak bir gerçek. Aslında, dinsiz ilim topala, ilimsiz din köre benzer demek yerinde bir söz olacak.

Benim son söyleyeceğim : din-

sel öğreti ile bilimsel öğretinin birbirleriyle çelişmeden uzlaşabilecekleridir. Olsa olsa, bazı din bilginleri ile bilim adamları anlaşamazlar. Bunun pek çok kanıtı vardır. Bir tanesini örnek vereyim : Dinsel öğreti; "Evrende amaç yapı insandır, bütün diğer yaratıklar insana yararlı olmak için yaratılmıştır", der. Yine de, Saint Augustin : "Fakat, Tanrının sineği yaratmasındaki nedeni bir türlü anlayamadığını" eklemekten kendini alamaz. Protestanlığın kurucusu olan Luther ise buna, kendince çok geçerli bir yanıt verir : "Sinekler Tanrı tarafından değil, olsa olsa, güzel kitaplar yazarken kendisini rahatsız etsin diye şeytan tarafından yaratılmıştır". Biz sineğin nasıl ve ne amaçla yaratıldığını bunlardan öğrenmeğe kılrsak, kendimizin nasıl ve ne amaçla yaratıldığımızı bilmekte gerçeklerden ne denli uzaklara sapabileceğimizi kestirebilirsiniz.

Zaten bu yüzdendir ki pek çok düşünürlerin, yazarların, bilim adamlarının kiliseye ve din adamlarına karşı alay dolu saldırıları "libertinage" (mübalâtsizlik) adıyla anılan bir edebiyet türü oluşmasına yol açmıştır. Bir tek örnek sunmakla yetineceğim : Voltaire Birader bir şirinde; "Bir gün, kırdı, bir yılan

bir papazı soktu, Biliyormusunuz sonunda ne oldu? Yılan öldü gitti". Bu yazılar, çoğunlukla din adamlarına karşı haklı bile olsalar, Kutsal Kitaplara karşı haklı sayılamazlar.

Her halde en doğru yol : kendi aklımızı, kendi mantığınızı kullanmaktır. Zaten bunun için çok güzel bir özdeyişimiz var : "Aklimız bize gerçeği göstermemişse, son nefesimizde imanımız bizi kurtaramaz". Kuşkusuz ki en doğrusu; "gerçeğe yönelebilmek için, inançla birlikte aklın aydınlattığı yolu izlemektir". Tanrının evrensel evrim programında etkinliği, katkıları olan kişilerin yolu; bu yol olmalıdır. İnanç ve de mantığını; önce kendini, sonra evreni tanımağa yöneltmeden yaşayanların, insanımsı maymunlardan, antropodlerden ne farkı kalır? İnsanın evrim sürecinde bunlar, insan türünün kaçınılmaz bir firesi sayılmak gerekir. Tıpkı; milyonlarca kurbağa yavrusunun, kurbağa türünü sürdürecektir ancak bir kaç tanesi için gerekli firesi olduğu gibi.

Bilimin aydınlatmada yetersiz kaldığı noktadan ötesini inanç ve sezgi ile kavramağa yönelenler hep "büyük insanlar" olmuşlardır. Bunun en güzel bir örneği Einstein'ın şu sözüdür :

"Evrende olup bitenlerin ardında bir BİLEN var'a benziyor".

Evrende, bilimlerimizin ve aklımızın çözemediği sorunları, kavrayamadığımız uzanımları «Evrenin beşinci boyutu" olan sevgi ve hayal gücü ile sezinleyebilen kişiler, bilimlerin çözümleyemediği ya da konularının dışında buldukları pek çok evren sırlarını bir "Tanrısal Neden"e bağlamaktan başka çare bulamamışlardır. Kutsal kitapların bu olayları sembol ve allegorilere ve açıklamasında kuşkusuz doğru bir yol göstericilik vardır. Bütün sorun: evrenin bu beşinci "Şuur" boyutunun uzanımları üzerinde doğru yolu sezinleyerek, sezgilerin ışık tuttuğu aydınlıklara vicdanı, hayal gücünü ve aklı yönelebilmektir.

Son söz olarak şunu belirtmek isterim : Kutsal öğretisi; bir ahlâk öğretisi olarak kabul edilmelidir. Özellikle tarih, jeoloji, antropoloji, biyoloji, astronomi gibi bilimlerin kuram ve yasalara dayanan bölümleri, kısıtlı zekâ ve kültürü olan kimselere bilimsel öğretisi gibi tanıtılmamalıdır. Ve de, sembollerin şifre anahtarlarını bilmeyen ve sezinleyemeyen aydınlar, bunları, görünürdeki anlamları ile yorumlamaktan kaçınmalıdır.

Varoluş nedeniniz : "Esprit Yü-
kümüzü" artırmak, özellikle bil-
gi ve sevgi düzeyimizi yükselt-
mektir. Sadece uzun yaşamış
bir hayatın değeri ne kadar ola-
bilir? Çok boyutlu olan, evrenin
evrim süreci koordinat sistemin-
de her yaşamın belirli bir yeri
vardır, bu nokta, o yaşamın baş-
langıç noktasından itibaren;

"kazandığımız sevgi kadar ge-
niş", "ölkülerimiz kadar yük-
sek", "inançlarımız kadar der-
rin", "bilgilerimiz kadar sonsu-
za uzanıyor" olmalıdır. Bu da
ancak inançlarımızın ve bilimle-
rimizin birbirlerini destekleyerek
yüceltmesi sayesinde gerçekle-
şir.

Masonik Şiirler (II)

Kemâl KAPLANCALI

MUZAFFER ERGİNSOY:

İlmî çabası olmayanların her nevî manevî mazhariyetten mahrum olduğunu Tanrıya giden yolun ancak kendini bilmekle mümkün olabileceğini belirtiyor.

NEW AGE: RAŞİT TEMEL tarafından yapılan tercemeleri ile :

Maddî kudretin, manevî varlıkları etkilemeyeceğini somut bir ifadeyle belirtiyor. Paranın bir çok maddî imkânları elde edebileceğini, fakat kültür ve mutluluk gibi manevî değerleri satın almaya yeterli olmadığını anlatıyor.

ve yine diğer bir şiirinde :

İdare edilecek, sevicecek, nefret edilecek, düşünülecek manevî değerleri sıralıyor. Bunlara erişmenin, mutlu bir yaşantıya yeteceğini, bunlar olmadan hayatın bir mâna taşımadığını belirtiyor.

Bir kaç mısra :

İdare edilecek üç şey:
Dilimiz, huyumuz, hareketlerimiz

Sevilecek üç şey:
Cesaret, nezâket, yardım

Nefret edilecek üç şey:
Kin, kibir, nankörlük

Düşünülecek üç şey:
Hayat, ölüm, sonsuzluk

REGİUS'DAN

Masonlar birbirlerine kardeş olarak hitap ederler. Geometriyi bilmek sayesinde masonluk doğmuştur.

Duvarcılar ne san'at içinde, ne kendi aralarında
Ne efendi, ne uşak değil, fakat aziz kardeş
olarak birbirlerine hitap edeceklerdi.

Diğer bir şiirinde:

Tarafsız olmayı sağlık veriyor. Hiç bir menfaat duygusu bunu sarsamaz diyor.

Hiç bir tarafı
Ne sevgi, ne korku yüzünden tutmamalı
Onlardan hiç bir karşılık kabul etmemelidir.
Ve sen bir hâkim gibi taahhütlerine sâdik kalırsan
Her iki taraf için de doğru olanı yapmış olursun.

Bu incelemenin yazarı olarak G Ö R isimli şiirimi şöyle açıklığa kavuşturmak mümkün olur.

İnsan nasıl ana rahminden sonra aydınlık Dünyaya gelirse; Mason da onu simgelercesine karanlık olan düşünce hücrelerinden geçerek nura kavuşur. İhtiraslarla dolu dış Dünya girdaplı karanlığa benzer. Oradan kurtulup ulvî fikirlerden oluşmuş birlik zincirinde halka olmak gerek. Aklın doğrultusundan nasip alarak davranışları ayarlamak lazım. Vefakârlık bütün gönüllerde parıltılı aşk meş'alesidir. Şarktan gelen nur bütün kâinatı aydınlatır. Gözlerdeki parıltı dostluğun yanan ışıklarıdır. Bu da kökleşen anlayışın yankılarıdır. Sevgiyle yapılan dost toplantılarında gönüllerden taşan içten duygular adeta gül gül açar. Artık gururdan, köhne düşüncelerden eser yoktur.

Şimdi mısraları sıralayalım:

Bir karanlık hücreden geç, mihver-i devranı gör
Sen Masonlar bezmine gel, vahdet-i ihvanı gör
Nura garkol zulmetin girdabı müşküldür, hemen
Vahdet-i zincirde halka yekvücut insânı gör
Akl-ü hikmetten nasibal rehberin olsun senin
Hırs-ı câhtan kurtul artık hükmeden fermanı gör
Cümle dillerde tutuşmuş aşk-ı meş'aldir vefâ
Maşrıkın nuruyla bir dem parlayan ekvanı gör
Bir ışık yanmış sanırsın gözlere baksan bir an
Ruha nakşolmuş feragat kökleşen iz'anı gör
Gül gül açmış hep gönüller meclis-i rindânede
Bak ne halettir zerafet maksad-ı irfanı gör
Yık gururu, köhne vîran fikri ver eshabına
Sen Masonlar bezmine gel yükselen îymanı gör
Çok şükür nûra kavuştun maksada erdin Kemâl
Ömrün oldukça bu yerde sohbet-i yârânı gör

Yunus Erme'nin "sen derviş olamazsın" şiirine nazire olarak yazılan "Sen Mason olamazsın" mısraları onun etkisiyle meydana gelmiştir.

Bu şiirde hiç bir kimse hedef tutulmamıştır. Üstün vasıfları benliğinde toplayamayan elbette masonluktan nasip alamaz. Onun için ham taşı yonmak, fikir savaşında bulunmak, muhtarip insanların göz yaşını silmek lâzım.

Düşüncelerden, bilgilerden mahrum boş bir varlık ve yaşantı beyhude yapılan koşuya benzer. Şefkatli bir insan olarak ve merhametli davranarak, ve sahip olduğun sırları saklamasını bilerek yaşantını düzenlemek gerek.

Korkulu bakışlardan kurtulmak için, ihtirasları gönülden silmek lazımdır. İnsan zulumdan uzaklaştığı takdirde, gözü, gönlü tok ve alını ak olarak davranırsa insanca bir yaşama duygusuna sahip olur. Bu vasıfları benliğinde belirleyemeyen mason olamaz.

Şimdi mısraları sıralayalım :

Ne kadar çabalasan
Sen mason olamazsın
Üstatdan üstad olsan
Sen mason olamazsın

Kırık matrakan elde
Ayar tutmaz Pergel de
Gönyen bozuk şekilde
Sen mason olamazsın

Ne bir fikir savaşı
Ne yontmuşsun ham taşı
Ne silmişsin göz yaşı
Sen mason olamazsın

Bilgi dağarcığın boş
Düşünce mahzenin loş
İster yürü, ister koş
Sen mason olamazsın

Gönlün ihtiras dolu
Kim dedi seç bu yolu
Bakışların korkulu
Sen mason olamazsın

Şefkat Dünyaya değer
Merhamet başka cevher
Sır tutmak da bir hüner
Sen mason olamazsın

Mason alını ak gerek
Gözü, gönlü tok gerek
Zulümden uzak gerek
Sen mason olamazsın.

Bu inceleme yazısında özellikle masonların şiirlerinden örnekler vererek açıklamalar ve yorumlar yapmaya çalıştık. Mason olmadığı

halde bu tema üzerinde bir mason kadar insancı düşüncelerle terennüm etmiş şairlere rastlıyoruz.

Bu konuda büyük düşünür M E V L A N A dan bahsetmeden geçebilir miyiz-

O mısralarında hudutsuz bir hoşgörü ile insanlar arasındaki birliği ve beraberliği ister.

İnsancı düşüncelerin temelinde ümitsizliği silen, pâklayan bir istek; kusurlarımızın ötesinde bağışlamanın ulviliği vardır. Yeter ki bir inancın olsun, ama mutlaka insana bir inanç lazım.

Gel, gel ne olursan ol yine gel
Dinsiz, ateşperest, putperest olsan da gel
Dergâhımız ümitsizlik dergâhı değildir
Yüz kere tövbeni bozsan da yine gel...

Ve yine büyük halk şairi Y U N U S E M R E yi unutmak mümkün mi? O insancı düşünceleri, insanlar arasında olması lazımgelen barışı tasavvufun mihrakından süzerek halkın kalbine indiriyor.

İnsanların kardeşlik fikrinin esasından ve dört kitabın mânasından sezinlenerek, din ayrılığının bir husumet sebebi olamayacağını iymâ ediyor.

Gönüller Tanrının tahtıdır. Oraya dil uzatmak caiz değildir. Gönül yıkanların pişmanlığını hiç bir iyi niyetin ve davranışın, bertaraf edemeyeceğini bilmek lazımdır diyor. Belli ki muhtariple üzgün, saadete ermişle mutlu oluyor.

Gönül Çalabın tahtı
Çalap gönüle baktı
Dört kitabın mânası
Budur eğer var ise

Ve diğer bir şiiri:

Hak bir gönül verdi bana
Ha demeden hayran olur
Bir dem gelir şadi olur
Bir dem gelir gıryan olur

Bir dem gelir söz söylemez
Bir sözünü şerh eylemez
Bir dem cehalette kalır
Hiç nesneyi bilmez olur
Bir dem varır mecitlere
Yüz sürer andan yerlere
Bir varır dire girer
İncil okur ruhban olur.

Yedi meş'alenin şairlerinden Z İ Y A O S M A N S A B A :
Yoksulların mutsuzluğunu, hastaların ızdırabını, zavallıların kimse-
sizliğini paylaşıyor. Saadetle yüklü olanlarla mes'ut, Kederlilerle
ağlamaklı bütün insanları seviyor ve onları dost ve kardeş olarak
biliyor.

İnsanlar hepinizi seviyorum;
İçinizde dostlarım, kardeşlerim var
Ey şehir, bütün hemşehrilerim
Bayramınız, bayramım, kederiniz kederim
Yoksullar, hastalar, zavallılar
Sizler için gözlerimdeki pınar..

Şüphe yok ki incelememiz ötesinde kalan nice şairler insancı düşün-
celerin insan varlığında vaz geçilmez bir haslet olarak yerleşmesi
gereğine inanmış ve bu konuda etrafındakileri uyarmaya çalışmış-
lardır.

Bu fikirlerin yayılması insanlar arasındaki barışı sağlayacak yegâne
unsurdur. Cerniyetin buna çok ihtiyacı vardır.

M. lukta Çeşitli Görüş ve Uygulamalar

Macit ERBUDAK

Kutsal Kitaplar yerine, bütün yaprakları beyaz olan (Beyaz Kitap) ı Yemin Kürsüsü üzerine ilk koyan Loca, Bayreuth "Zur Sonne" Büyük Locasına bağlı, Freiburg "Zur Edlen Aussichten" Alman Loca olmuştur. 20. Yüzyılın başlarında Avrupada çoğalmaya başlayan gu gibi yeni Localara İngiltere Büyük Locası ses çıkarmıyordu. Ancak, 1929 yılında New York Büyük Locası, dış ilişkiler kurulu Başkan, Ossian Lang K. in Avrupa teftiş gezisinde, kimi İsviçre Localarının Kutsal Kitap yerine Beyaz Kitap kullandıkları gözüne

ilişmiş ve Amerika'ya dönüşünde Londra Büyük L. sıyla giriştiği yazışmalar sonunda Londra, Temel İlkelerini (*) bildirmek zorunda kalmıştır. Bunun üzerine 1931 yılında St. Gallen'de toplanan Alpina Büyük Locası,

(*) Temel İlkeler : İngiltere Büyük Locasınınca tanınmak için, 1) Düzenli bir Büyük Loca, ya da düzenli 3 L. dan kuruluş patenti almış olmak 2) Bağımsız olmak 3) Ulu Tanrının varlığına inanmak 4) Yemin Kürsüsü üzerinde 3 Büyük Nuru bulundurmak (Kutsal Kitaplar-Gönye ve Pergel) 5) Kadın üye almamak 6) Din ve siyaset üzerinde tartışmamak.

Beyaz Kitabın Yemin Kürsülerinden kaldırılmasına karar verdi. Böylece, anlaşmazlık ortadan kalkmış oldu. Öte yandan Albert Lantoine K., yazdığı iki ciltlik "Fransız Masonluk Tarihi" başlıklı çok ünlü kitabının 1. cilt, 343. sahifesinde," Grand Orient, Masonlukta doğrunun araştırılmasına hiç bir sınır konulmasını kabul etmez" demektedir. Nitekim, Grand Orient 1849 yılında, yeni bir Ana Tüzük düzenlemişti. Bu Ana Tüzükte şu ilkelere yer verilmişti: İnsansever, Felsefeye ağırlık veren, ilerici bir Kurum olan M. luğun konusu, doğruyu aramak, evrensel ahlâkı, bilim ve sanatları incelemek ve insanlara yardım etmektir. İlkeleri: Tanrının varlığı ile Ruhun ölmeliğine inanmak, insanlar arasında dayanışmayı sağlamak, ayrıca, Vicdan Özgürlüğünü kişinin özel hakkı olarak tanımak ve kimseyi inancından dolayı Birlikten uzaklaştırmamaktır.

Ana Tüzükteki Vicdan Özgürlüğünde inançlara ilişkin yükümlülükler arasındaki çelişki, Fransa'da sürekli tartışmaların kaynağı olmuştur. Bu tartışmalara bir son vermek için, 1877 yılında toplanan Konvanda, bir protestan papaz olan, F. Demons k. in önerisiyle Ana Tüzükten Tanrının Varlığı ve Ruhun Öl-

mezliğine inanç yükümlülükleri çıkarılmış, yerlerine Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik Mottosu konmuştur. Böylece, Fransa'da M. luk laik bir nitelik kazanmış oluyordu. Localarımızdaysa, siyasal ve dinsel tartışmalar, Londra Büyük Locasının öne sürdüğü İlkeler gereğince yasaklanmıştır. Bu yasak, türlü inanç ve kanıda olan üyeler arasında çıkacak tartışmalarla, düşünce ve vicdan özgürlüğüne karşı gösterilen Toleransın zedelenebilmesi kaygısından doğmaktadır. Dünya Büyük LL. nın Işık kaynağı olan İngiltere'nin değişik bir toplumsal yapısı vardır. Orada Kral yalnız Devletin değil aynı zamanda hem Kilisenin ve hem de M. luğun Başkanı'dır. Yaygın görüşe göre, sırf bilimsel bakımdan ve karşılıklı aydınlanma amacıyla yapılacak tartışmalar, değer yargılarından kaçınmak şartıyla, bir M. luk çalışması sayılır. Çünkü, bilimsel alana giren, her konu, M. lukta tartışılabilir. Ancak, M. lar tercihlere elverişli, ya da isbatı olmayan, akıl üstü, nedensellik (causalité) ilkesiyle kavranamayan sorunlar üzerinde tartışmaktan sakınırlar. Nitekim, kendilerine özgü bir konuşma ve tartışma üslupları vardır.

Şimdi de Latin kaynaklı kimi ritüellere şöyle kısaca bir gözata-

lim. Bir ritüelde, "M. luk. eski çağlarda ortaya çıkmış olmakla birlikte, o hep günceldir." Başka bir ritüelde de şu görüşlere yer verilmiştir : "M. luk uygarlık alanında gelmiş, geçmiş bütün kurumlardan değerli anılar taşır, yani M. lukta dinler, mezhepler ve felsefe sistemlerinden, şövalye ve rühban tarikatleri gibi, çeşitli birliklerden alınmış kalıcı, ortak düşünceler vardır. M. luk tarihi, Uygarlık tarihinin bir bölümüdür. Uygulamakta olan törenlere özel ve manevi bir değer vermek doğrudur. M. lukta değeri ve önemi olan ancak, **Düşüncelerdir.** (**)

Öyleyse, M. luk bir araştırma ve inceleme ürünü olmaktan çok, bir araştırma ve inceleme Yöntemidir. Bu yöntemin

(**) Oysa, Anglosaksonlar, M. luğun bir ahlâk sistemi olduğunu ileri sürerler. Anderson Ana Tüzüğü'nde M. luk, iyi insanları bir araya getiren bir merkez olarak tanımlanır ve "Böyle bir merkez olmasaydı, bu iyi insanlar ebedi olarak birbirlerinden uzak kalacaklardı" denilir. Almanya ve İsviçre gibi, kıta M. lukları her iki merkezin de, yani Londra ve Paris'in etkisi altındadırlar. Bu gün bile, düzensiz olan Fransa Eüyük Locasına bağlı Fransız Localarıyla ilişki kurmuş Alman Locaları vardır. Fransa'da düzenli olan, yalnız Fransa Milli Büyük Locasıdır.

sentetik bir yöntem olduğuna daha önceki bir yazıda değinilmmişti. Bu yöntemle düşünsel gelişikleri incelemek, insanlığın mutluluk ve refahını sağlayacak düşünceleri elde etmeye çalışmak M. luğun görevi olmalıdır. M. luk hemen bütün düşünce kurumlariyle ilgilidir. Büyük hümanist ve mutasavvıf ozanımız Yunus Emre "Ete Kemiğe büründüm, Yunus oldum göründüm" demektedir. İşte semboller de yapılacak yorumlarla Ete bürünmüş olurlar. Bir bakıma Simgeler, korunmak istenilen ilke ve gerçeklerin örtüsüdür. Simgelerin içeriğini kavrama derecesi, her kesin kültür düzeyi ve yeteneğiyle orantılıdır. Dinamik nitelikleri dolayısıyla simgelerin tüm açıklanmaları olanaksızdır. Çünkü, belirtildiği gibi, toplumsal gelişme ve evrimin her evresinde yeni görüşlere olanak sağlarlar.

Localarımızda Yemin Kürsüleri üzerinde Kutsal Kitaplar bulundurulur. Kimi M. lara göre, Kutsal Kitaplardan alıntılar yapılmak istenirse, üzerlerinde bulundurululan ölçü aletlerinden (Gönye-Pergel) yararlanmak gerekir. Kutsal kitaplarda, örneğin, Tivratta insanın özgürlüğünü vurgulayan, İncilde, isteyene verileceğini, arayanın bulacağını, kapaıya vurulunca a-

çılacağı, Kurandaysa, Bakara Suresinde, Tanrının yer yüzünde kendisine bir Halife bulunduracağı ve Ademe her şeyin adını öğrettiğini bildiren, insanı yüceltici, ona Ümit ve Cesaret verici Ayetler bulunmaktadır.

La Bible de Jerusalem'in 1220. sahifesinde, Sirac'ın Bilgelik kitabı, L'Ecclesiastique'in İnsanın Özgürlüğü başlıklı 15. süresinde :

- 14 Başlangıçta insanı yarattı ve sonra onu kendi kendine karar verne yeteneği ile donattı,
- 15 İstersen, buyrukları tutabilirsin. Vefalı olup olmak senin elindedir,
- 16 Önüne ateş ve su kondu. Hangisine istersen, elini ona uzat,
- 17 İnsanın önünde hayat ve ölüm duruyor. Hangisini istersen, o sana verilecektir.
- 20 O, kimseye günah işleme Ruhsatı vermedi,

ayetleri arasında yer alan 16. ve 17. ayetler, Ç. Ritüelimizdeki "söndürmek ya da temizlemek (su), yakmak ya da ısıtmak (ateş), yok olmak (ölüm), ya da ölümün ötesine geçmek (hayat),, Bunlar arasında size bir seçme olanağı veriyoruz, hangisini isterseniz, ona sahip

olursunuz" pasajıyla karşılaştırılacak olursa, büyük bir benzerlik göre çarpar.

Ritüellerimizde, yeniden yazılırken, Wisdom sözcüğü türkçeye Akıl olarak çevrilmiştir. Bu çeviri bir bakıma yerinde olmuştur. Çünkü, Bilgelik erişilmek istenilen son bir aşamadır. Üstelik, ona erişebilmek için, 1) Yetenek 2) Kültür ve 3) Tecrübe gerek. Bu bakımdan, Bilgelik öğretilmemektedir.

Yeni Ç. Ritüelimizde tecrübe kavramına Aklın yanında yer verilmeyle, hem Bilgeliğe götürülen yola işaret edilmek ve hem de Bilimselliğe ağırlık verilmek istenmiştir. Ayrıca, tecrübe içinde yoğurulmuş Akıl, Bilgeliğe bir yaklaşım olarak da düşünülebilir. Neticede, amacına erişebilmek için, bir Mason, tecrübesini zenginleştirirken, kültürünü de genişletecektir.

Görüldüğü gibi, M. lukta önemli olan çizgilerin paralelliklerinden çok, belirli bir noktada yani ortak amaçta birleşmeleridir.

Sırası gelmişken, şunu da belirtelim ki, başka hiç bir Obedyansda tecrübe kavramına yer veren bir Ç. Ritüeline raslanmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Hiram Abiff Ef'sanesi

George Draffen of Newington
(The Prestonian Lecture for
1956'dan derlenmiştir.)

Derleyen : Mişel MARGULİES

Üçüncü dereceye terfi merasiminde Hiram trajedisinin tesiri altında kalmamış olmanıza imkân yoktur. Onu anlamak ve mânasının derin zenginliğine vakıf olmak, insanın yaşadığı müddetçe aklından çıkmayacak bir şeydir.

Herşeyden önce anlaşılması gereken, Hiram Abiff Dramının, ritüelik bir dram olduğudur. Hepimiz bir dramın ne olduğunu biliriz. Bir insanla başka insanlar veya bir insanla başka kuvvetler arasındaki bir çarpışmanın, o insanın kader veya istikbalini tayin edecek bir buhranla sonuçlanması. Bu buhran veya problemi bir netice veya

hal şekli takip eder. Netice, insanın lehine tecelli ederse, bu dram, kelimenin doğru ve orijinal mânâsıyla mutlu sonu ifade eden bir komedidir. Yok eğer aleyhine tecelli eder ve insan mağdur veya acı çeken durumuna düşerse, bu dram bir trajedidir.

Dram kelimesinin her iki mânâsında da sahnede oynanan piyesleri kastetmiyorum. Onlar dram değil, sadece dramların temsildir. Benim ifade etmek istediğim kendi hayatımızda, günlük tecrübelerimizde hepimizin başından geçen dramdır. Sahne eserlerini okumak veya görmek arzumuzun yegâne sebebi oyuncularını bizler olan hakiki hayattaki dramı aksettirmeleridir.

Ancak, Hiram Abiff töreni yalnızca bir dram değil, **ritüel** bir dramdır, ve 'ritüel' kelimesi özellikle vurgulanmak gerek.

Ritüel nedir? İnsan ruhuna, münhasıran hayal yolu ile hitab eden bir takım belirli merasimler. Tiyatroda oyun, bir tarihî kişi veya olay üzerine kurulabilir. Mesela Shakespeare'in İngiliz Kralları veya Macbeth ve Hamlet'e dair oyunları Kişiler ve olaylar tarihî olmasalar bile, öyle oldukları kabul edilir ki, zaman, mekân ve kişiliklerin önemi belirlensin. Öte yandan, bir ritüel dramda tarihî kişilerin, mekânların veya zamanların ehemmiyeti yoktur. Zaman, mekân ve kişilikleri kaale almayarak tümüyle ruh âleminde cereyan eder. Bu âlemde, nerede, ne zaman ve kim oldukları üstünde durulmaksızın, bütün insanlar için geçerli olan kuvvet çarpışmaları, ve insan ruhunun buhran ve kaderi konu edilir.

Hiram Abiff'in Dramı ritüel olduğuna göre onu tarih olarak kabul etmek hatalı olur. Tarihte bir Hiram Abiff vardı amma bizim Üçüncü Derece onuyla ilgilenmez. Yegâne ilgilendiği insan ruhunun sembolü olan, yani kendi Hiram Abiff'idir. Dolayısıyla, bu dramdaki olayların vukubulmuş olmasının imkânsızlığı düşüncesi sizleri daha evvel rahatsız etmiş ise, bu endişenizi silebilirsiniz. Olayların eski insanlık tarihinde geçmiş olduğu kastedilmemektedir, söylenen sadece bu olayların her insanın hayatında olanların sembolleri olduğudur.

Aynı şekilde, Hiram Abiff dramını bir düzmece trajedi olarak kabul etmek, **affedilmez** bir hata olur. Vahşiler, gençlerinin cesaretlerini

sınamak için bazı tekris merasimleri uygularlar, ancak Masonluk vahşi değildir. Okullarda çocuklar vahşilerin merasimlerini andırır şakalarda bulunurlar, ancak Masonluk çocuksu değildir. Bizim ritüelik dramımız samimi, ciddî ve isteklidir. Onu hafife alan, hiçbir zaman Mason olamayacak derecede bir sathilik göstermektedir.

Hiram Abiff insan ruhunun oynanmış sembolüdür; sizin, benim, bütün insanların, Mesaisini teşkil eden yönetim görevi, sizin ve benim hayatımızı organize etme, yönetme ve gözetme fonksyonlarının sembolüdür. Karşılaştığı düşmanlar, karakterimize ve hayatımıza hücum eden ve bizim ve başkalarının sinelerinde yatan şehvet ve ihtirasların birer sembolüdür. Akıbeti ise, bu düşmanlara yenilen her insanın akıbetidir: İşinin yarıda kalması, kendine hakimiyetini kaybetmesi ve sonunda her türlü pisliğe gömülmek — ki bu mağlubiyet, rezil olma, felaket ve istihzadır. Ölü yataydan canlı dikeye kaldırılması ise, olabildiği takdirde her insanın mağlubiyetten kendine hakimiyete geçişini remzeder.

Dramda rol alırken, neden şahsen katılmamız gerektiğini hiç düşündünüz mü? Seyirci olarak kalmanız mümkün değilmiydi? Katılmanızın sebebi, oynanan dramın başkasının değil, kendi dramınız olduğunu vurgulamaktı. Hiç bir insan bu dramın yalnızca seyircisi olamaz çünkü olay kendi ruhunda geçmektedir. Aynı şekilde, bu katılmanız sizin Üstat Mason olma yolunda ilk aşamanızı teşkil etti. Bu adım size Üstat Mason sırrını, yani bir insanın yalnız ismen değil de aslen Mason olması için ruhunun kendi iç düşmanlarına galebe çalmasını bilmesi gerektiğini öğretti.

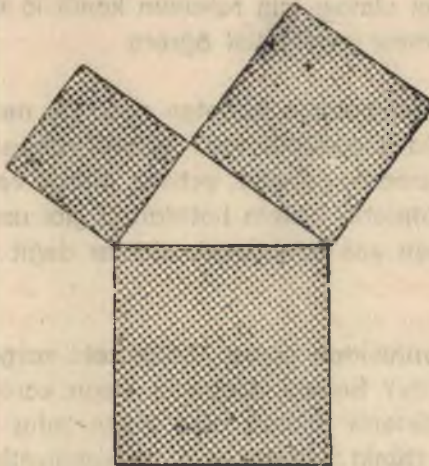
Hiram Abiff'in üç düşmanının hariçten değil de neden kendi çevresinden geldiğini hiç düşündünüz mü? Sebebi ruhun en korkulu düşmanlarının kendi içindeki cehalet, şehvet, ihtiras ve günahlar oluşudur. Mukaddes Kitapların bizlere hatırlattığı gibi uzak durmamız gereken şeyler vücudu yok edebilecek olanlar değil ruhu yokedebilecek olanlardır.

Hiram Abiff öldürüldükten sonra Mabetteki kargaşanın sebebini hiç merak ettiniz mi? Sebebi, Mabedin insan karakterinin sembolü oluşunda. Ve karakterin mimarı olan insan ruhu yok edilince karakter de dağılır. Çünkü kalfalar güç ve kabiliyetlerimizin sembolü

olup, varlığımızın merkezinde olan irademizin kontrolundan çıkınca anarşiye düşerler.

Terfin sonunda ritüelik dramın neden size izah edilmediğini hiç düşündünüz mü? Sebebi, hiç bir insanın Hiram Abiff'in Trajedisini başka bir insana izah etmesinin mümkün olmadığıdır. Herkes bunu kendi kendisine öğrenmelidir. Başkalarından bütün elde edebileceğimiz, bu yazımda verdiğim dağınık bazı ipuçlarından ibarettir.

Hiram Abiff efsanesini hafızanıza nakşediniz. Düşmanlarınızla karşı karşıya kaldığınızda onu hatırlayın ve onun ışığında hareket edin. Bu dramın ışığı ve rehberliği altında kendinizi daha güçlü ve daha fazla hikmet sahibi hissedeceksiniz.

Derleyen : Sahir ERMAN

Maine B. L. nın Bir Tamimi :

"Bütün K. lerle ailelerine :

Hasta ve yardıma muhtaç olanları ziyaret etmek ve bu suretle güç dönemlerinde onların yardımına koşup, kimsenin unutulmuş veya yardımsız kalmış olmamasına itina göstermek hususundaki gayretlerimiz devam etmektedir. Ancak, bunun yapılabilmesi için, sıkıntılı zamanlarda K. sevgi ve yardımını gerçekleştirci bu program konusunda sizlerin, aile ve yakınlarınızın bizlere yardımcı olmanız gerekmektedir. Bu itibarla ailenizdeki bir masonun hastalanması, hastahaneye veya bir bakımevine yatırılması halinde, dergimizin arka sahifesinde bulacağınız kuponu kesip locamız sekreterine veya Büyük Sekreterliğe göndermenizi rica etmekteyiz. Ayrıca mümkün olan bütün bilgileri de Locanıza vermenizi rica ederiz. B. Ü. mız yeni bir yardımlaşma programı yapmıştır ve bunun için bütün K. lerle ailelerinin buna katılmalarına ihtiyaç vardır. Bu tāmim ilk ve en önemli adımdır"

(*) (The Maine Mason, 1980, C.8, No:2, s.3)

Dallas Polis Locası :

1975 yılında Dallas vâdisinde fiilî ve emekli polis memurlarınca bir L. kurulmuştur. Bugüne kadar bu L. da 30 dan fazla K. üçüncü dereceye yükseltilmiştir. L. nın Ü.M. liğini Dallas Trafik Şubesi Müdürü H. Warren K. yapmakta olup, toplantılara katılan K. ler resmi üniformalarının üzerine önlüklerini kuşanmaktadır.

(*) (The New Mexlco Freemason, Ekim 1980, c 45, sayı 10, s.3).

New—York'taki Mısır Obeliskinin 100. Yılı :

New—York'taki ünlü Central Park'ta bir Mısır Öbeliski mevcuttur. Geçen yıl bu obeliskin dikilişinin yüzüncü yıldönümü olması sebebiyle, New—York B.L. büyük bir kutlama töreni yapmış, bu hususta bir bülten yayınlamış, Danimarka B.L. nin yayın organı olan (Fri Mur-rer Meddelelser) dergisi de bu kutlama törenine büyük yer vermiştir.

Bu yayınlardan anladığımıza göre, Süveyş kanalının açılması sırasında, Mısır Hidiyi Birleşik Amerika'ya bir obelisk hediye etmek istemiş ve New—York valisi de 137 No. lu Anglo Saxon L. üyelerinden Gorringe K.i Mısır'a bu iş için göndermiştir. Gorringe K. Mısır'daki çeşitli obelisk'leri gözden geçirince, bir tanesinin kaidesinde masonik âletlerle ilgili bir çok resim görmüş ve masonlardan kurulu bir komite teşkil ederek bu resimlerin anlamlarını çözmeğe çalışmıştır. Uzun bir mesai sonunda bu sembollerin obeliskin nasıl diki-leceğini göstermek maksadile kullanıldıkları anlaşılmıştır. Bunun üzerine Gorringe K. bu obeliski seçmiş ve New—York B.L. B.Ü. nın da hazır bulunduğu dokuzbinin üstünde masonun Beşinci Avenü'deki geçit resimleriyle başlayan bir törenle, obelisk 2 ekim 1880 de Central

Park'taki yerine dikilmiştir. 5 ekim 1980 de de bu masonik olayın yüzüncü yıldönümü kutlanmıştır.

(*) News from Grand—Lodge of New—York ve Fri Murer Maddelelser, Aralık 1980) sayı 114, sah. 15.)

Günümüzde Macaristanda Masonluk.

Hamburgta "ROLAND" Muh. Mah. inin aylık bülteninden:

Acaba Masonluk Macaristanda hâlen mevcut mudur? Masonluk doğu bloku memleketlerinde yasak olduğuna göre, bu sual ilk olarak akla gelmektedir ve bu yasak elbette Macaristan için de varittir. Son günlerde Budapeşte'ye yapmış olduğum bir ziyaret münasebetiyle, eski "Progressio" Locası mensubu olan Dr. Gaspar Soltez Br. ile görüşmek fırsatını buldum. Bu Kardeşim beni çok yakın bir ilgi ile karşıladı ve bana, bugün hayatta olan Macar Masonlarının durumunu anlattı.

Son harptan evvel, memleketinde çok kuvvetli ve faal bir Masonluk mevcuttu ve hayatta kalan Kardeşler, harp bitiminde, masonluğu tekrar kurmak için elbirliği ile faaliyete geçti, ve Localarını yeniden canlandırmaya gayret etti. Çok zor şartlara rağmen, bu faaliyet o derece muvaffak oldu ki 1949—1950 senelerinde 1500'e yakın BB. yeniden teşkilatlanmış Localarında çalışmakta idi. Fakat bu gayretler, maalesef 1950 yılında son buldu, çünkü localar, hükûmet kararı ile kapatıldı.

30 yıllık mecburi uykudan sonra, bugün Budapeşte'de ancak 50 BB.'in mevcut olduğu görülmektedir ve bunların ancak 15'i faal olarak vasıflandırılabilir. Bunlar muntazaman, ayda iki defa olarak, bir lokalde toplanıp, kardeşçe görüşmeler yapmaktadır. Başlıca görevleri 70 dul hemşire ile meşgul olmaktır.

Bu toplantılar ve bunların neticeleri olarak yapılan yardımlar, şimdiye kadar hükûmetçe engellenmemiştir. Böyle bir hoşgörünün başka doğu bloku memleketlerinde vaki olmadığına işaret edilmektedir.

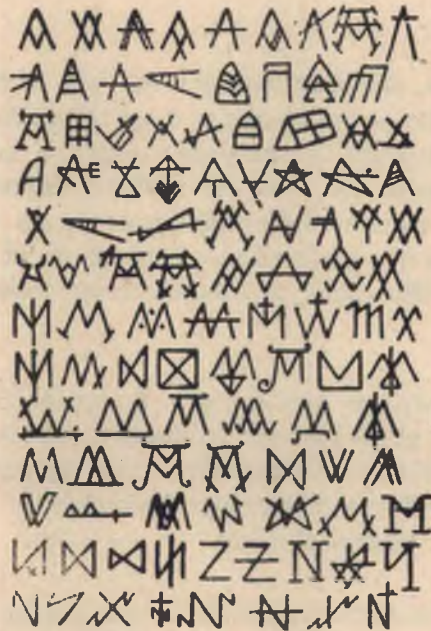
Bu son Macar Kardeşlerimizin yaşlılık problemini nasıl çözebileceklerini kestiremiyorum fakat mevcut olanların Mesleğimize bağlılığı ve inancı şüphe götürmez ve bu kardeşlerimiz faal olarak ittihat zincirimizin içinde bulunmaktadır.

79 yaşında olan Soltez B. Locamıza, Budapeşteli Masonların K. selamlarını iletmemi benden istemiştir.....

Werner Herzog B...

(Tercüme : Mehmet Fuat Akev)

Ocak 1981

Mimar Sinan Muh. L. nın 1981 Görevlileri

24 Ocak 1981 günü toplanan Mimar Sinan Muh.L.'nda seçimler yapılmış ve aşağıda isimleri yazı K. ler 1981 yılı görevlileri olarak yeniden seçilmişlerdir :

Üs. Muh.	: Suha UMUR
Önceki Üs. Muh.	: Sahir ERMAN
I. Nâ.	: Macit ERBUDAK
II. Nâ.	: Mişel MARGULİES
Hat.	: Cevad Memduh ALTAR
Sek.	: Tayfur TARHAN
Haz. Em.	: Ahmet ÖRS
Has. Em.	: Orhan ALPYÖRÜK
Muhk.	: Raşid TEMEL
I. Tö. Üs.	: Hüsnü GÖKSEL
Ko.	: H. İbrahim GÖKTÜRK

Localarda Verilen Masonik Konferanslar

ARALIK (1980) — OCAK — ŞUBAT (1981)

İSTANBUL

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Hürriyet	Bülent Çintan	Mason olabilmek	3.2.1981
Atlas	P.J. Gineste'den	Kardeşlik Zinciri	4.2.1981
(Sunan: Nesim Güveniş)			
Müsavat	Mukbil Gökdoğan	Ritler ve Özellikle Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti	26.12.1980
»	Ömer Nmur	Masonik Müzik Hakkında	9.1.1981
»	Mişel Margulies	Hiram Abiff Efsanesi	23.1.1981
Ülke	Nejat Atahan	Landmarklar	17.2.1981
Humanitas	Boris Guilodo	«Alfred Jarry»	10.2.1981

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Hulus	Yorgi Vakalopulo	Muhtelif Masonik Mevzular	28.1.1981
Devrim	Galib Dolun	Çalışmalara Başlarken	24.12.1980
»	Zihni Güler	Sevgi	21.1.1981
»	Necdet Elçin	Ortaçağda Gizli Çalışan Cemiyetler	4.2.1981
Hisar	Oğuz F. Aközer	Masonluk ve Ritüeller	27.1.1981
Üçgen	Abdurrahman Erginsoy	Masonik Sohbet	26.12.1980
»	Birol Baransu	Masonik Mükellefiyetler	23.1.1981
»	Abdurrahman Erginsoy	Landmarklar	6.2.1981
Üçışık	Yaşar İlksavaş	Masonluğun Destansal Kaynakları	29.12.1980
Gün	Hasan Balım	Laiklik	4.2.1981
Özlem	Ali Reşat Zincirkıran	Amerika'daki Masonik Temaslardan İntibalar	22.2.1980
»	Oktay Karaaslan	Masonlukta Tolerans	5.1.1981

ANKARA

Bilgi	Muammer Vardar	Masonlukta Tarafsızlık	21.1.1981
Yıldız	Çetin Özer	Askeri Localar ve Asker Masonlar	12.2.1981
Çankaya	Emin Gürol	Genel Çizgileriyle Masonluk	23.1.1981
Çağ	İbrahim Ertrak	Üs.: Muh.: 'lik	24.12.1980
Eşitlik	Adnan Balkanlı	Modern Masonluğu Hazırlayan Fikri Temeller	23.12.1980

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİH
İZMİR			
Nur	Levent Tuncay	Kutsal Kitap	20.1.1981
Promethee	Mustafa Besimzade	Üçüncü Yaş	28.1.1981
»	Yusuf Azurlay	Fran Masonluk ve Aşk	3.12.1980
Ümit	Demir Savaşçın	Zaman Sembolizması	19.12.1980

**KURULUŞ YILDÖNÜMLERİNİ
İDRÂK EDEN LOCALAR**

VADİSİ	LOCASI	KURULUŞ TARİHİ
İSTANBUL	ÜLKE	14.1.1959
»	EVREN	14.1.1977
»	PİRAMİT	19.1.1977
»	GÜN	24.1.1975
»	ÖZLEM	25.1.1975
»	ÜÇGEN	29.1.1971
»	ÜÇİŞİK	24.2.1971
»	BAŞAK	20.3.1975
»	BURÇ	28.3.1980
ANKARA	ARAYIŞ	19.1.1964
»	ÜÇGÜL	19.1.1964
»	DOĞUS	14.2.1949
»	ANKARA	27.2.1976
»	G. MİMARLARI	1.3.1971
İZMİR	NUR	6.2.1951
»	EYLEM	23.3.1970

DÜZELTME

36. Sayımızda, ÜLKÜ Muh. L. sınıf kuruluş yılı yanlışlıkla 1954 olarak çıkmıştır, özür dileklerimizle 1948 olarak düzeltiliriz

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI	DOĞUMU	TEKRİR TARİHİ	SON	EDB. MEŞ.'A
Razi MANER	İst., 1907	4.10.1963	Kültür	11.8.1980
Osman ÜLKER	Çorlu, 1931	6.4.1978	S. Dostlar	1.9.1980
Abidin SERİMER	Osmaniye, 1909	6.6.1952	Uyanış	6.9.1980
Muzaffer ÇELİKDELEN	İst., 1906	1932	Sevgi	29.9.1980
Neş'et PARMAN	İst., 1925	23.11.1972	Yıldız	10.11.1980
Safi ÇAVAC	İst., 1908	19.10.1951	Müsavat	26.11.1980
Sermet ERKAL	İst., 1899	4.9.1932	Çankaya	28.11.1980
Velit İSFENDİYAR	İst., 1917	26.11.1949	Dikmen	30.11.1980
Cahit ORTAÇ	Selânik, 1326	16.11.1959	Yıldız	13.12.1980
Viktor ALFANDARI	İst., 1889	3.5.1922	Humanitas	14.12.1980
M. Emre OKUR	Uşak, 1910	3.6.1955	Kültür	30.12.1980
Kenan ÖN	İst., 1917	5.10.1953	Yıldız	17.1.1981
Hakkı DAYANIKLI	İst., 1924	29.4.1980	Ülke	17.1.1981
Ziya ÜSTÜN	Bursa, 1903	1931	Ahenk	19.1.1981
Enver BAKIRCI	İst., 1906	16.6.1956	İdeal	30.1.1981

Ebd. Meş.'a intikal eden kardeşlerimize ev. U. Mi.'ndan sonsuz
mağfiret ve kederli ailelerine ve bütün kardeşlerimize sabırlar dileriz.

HIÇ BİR ŞEY ÖLMEZ — HER ŞEY YAŞAR

MİMAR SİNAN

Organ of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons of Turkey

CONTENTS

5. 15 years labour of Mimar Sinan
Lodge Tayfur TARHAN
16. Peaks in man's mental
evolution Cevad Memduh ALTAR
25. Saerum absconditum II Naki Cevad AKKERMEN
37. Can the contradictions between man
and the universe, seen in the Holy Books
be reconciled II Faruk ERENGÜL
49. Masonic Poems II Kemal KAPLANCALI
55. Various thoughts and applications of Free
masonry Macit ERBUDAK
59. Hiram Abiff Legend G. Draffen of Newington
63. Current events Şahir ERMAN
67. News from our Lodges Mimar Sinan
72. In memoriam Mimar Sinan

Adress : 25, Nuruziya Sokağı - Beyoğlu/İSTANBUL

Year : 1981

No. 39

